

**Národní památkový ústav, územní odborné
pracoviště v Ostravě**

**PROGRAM REGENERACE
MĚSTSKÉ PAMÁTKOVÉ ZÓNY
RÝMAŘOV
2013 –2017**

Mgr. Michaela Pflegrová a Mgr. Václav Hájek

2012

1. Úvod

Území městské památkové zóny představuje centrální část města, která názorně demonstruje všechny podstatné stavitelské vlivy, jenž zásadním způsobem formovaly celkovou podobu dnešního Rýmařova. Jsou zde zastoupeny nejstarší prvky středověké zástavby, které zůstaly integrovány zejména ve sklepeních a přízemních partiích několika městských domů i přes jejich pozdější výrazné přestavby. Nalezneme zde rovněž stopy tradičních mázhauzů a mnohdy poměrně intaktně dochovaných dispozic někdejších měšťanských domů. V hojné míře jsou dochovány plackové klenební konstrukce z 2. poloviny 18. století a první poloviny 19. století. Co se týče exteriérů městských domů, jsou zde patrné zejména stopy pozdně klasicistních přestaveb a ve velké míře především eklektická a částečně i modernistická architektura 2. poloviny 19. a 1. poloviny 20. století.

Cílem Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón, schváleného Usnesením vlády České republiky ze dne 25. března 1992 č. 209, je aktivizovat města s vyhlášenou nebo připravovanou městskou památkovou rezervací (dále jen "MPR") nebo městskou památkovou zónou (dále jen "MPZ") k jejich regeneraci a všestranně jim napomáhat při přípravě, zpracování a realizaci městských programů regenerace.

Město Rýmařov leží na okraji Nízkého Jeseníku. Východně se nachází přidružená obec Jamartice, severně osada Harrachov. Severozápadně v údolí Podolského potoka se rozkládají místní části Edrovice a Janovice. Jižním směrem se nachází Ondřejov a Stránské.

Území MPZ Rýmařov v sobě koncentruje většinu kulturních památek města, ale i řadu dalších hodnotných historických objektů, které sice nejsou registrovány v Ústředním seznamu kulturních památek, ale toto území vhodně doplňují buďto z hlediska architektonických kvalit, či alespoň respektem k původní urbanistické struktuře historického centra. Vedle těchto objektů jsou v zástavbě rovněž zastoupeny objekty nekvalitní, či přímo rušivé. Jedná se budovy, které svou architektonickou povahou snižují celkové hodnoty historického urbanistického celku a výrazně narušují organickou kontinuitu stavebního vývoje utvářeného staletími. Jde především o stavby z období 50. – 90. let 20. století. Přes tyto zásahy se však v řešeném území dochovala řada památkových hodnot, spočívajících především v dochované středověké uliční síti a částečně i původní parcelaci, dále pak v hlavních městských dominantách – radnici, farním kostelu s farou a dalších kulturních památkách.

Městská památková zóna Rýmařov byla vyhlášena vyhláškou Ministerstva kultury České republiky č. 108/03 dne 1. 4. 2003, s platností od 1. 9. 2003. Tímto byl položen důraz na všestranný rozvoj památkově chráněného území. Město by mělo spolu s občany vzájemně spolupracovat na základě společné koncepce a státní správa by měla tomuto úsilí napomáhat svými ekonomickými, legislativními opatřeními.

Z pohledu památkové péče se zvláště jedná o systematické provádění oprav, modernizace, rekonstrukce, důraznou rehabilitaci exteriérů, ale i o pravidelnou údržbu domovního a bytového fondu, jednotlivých objektů i jejich souborů. Prioritou dále zůstává zachování památkových hodnot a využití objektů i souborů k vhodným účelům, péče o urbanistickou a architektonickou čistotu prostředí, včetně vzhledu města a jeho charakteru.

Vzhledem k tomu, že úkolem Programu regenerace je chránit a rehabilitovat historické jádro při zachování současných potřeb a funkcí, je nutné podrobit všechny domy a prostranství důsledné analýze a rozlišit jejich skutečnou památkovou hodnotu. Nezávisle na jejich stáří. První závažné kroky k tomuto cíli byly učiněny v konceptu Územního plánu regenerace centrální městské zóny z roku 1998. V roce 2007 byl zpracován a schválen Program regenerace MPZ Rýmařov na období 2008 – 2012. V roce 2008 pak NPÚ ú.o.p. Ostrava vypracoval Plán zásad ochrany MPZ Rýmařov.

2. Historický vývoj Rýmařova

Rozbor literatury a pramenů

Pro rámcové přiblížení historického vývoje Rýmařova posloužila pro účely této práce jednak starší německá literatura (K. Berger, F. Tutsch a J. Springer), dále pak literatura česká, především Pinkavův „*Unčovský a rýmařovský okres*“ v rámci „*Vlativědy moravské*“ a poslední kompilace „*Rýmařov*“ z roku 1999.

Pro analýzu stavebního vývoje města byly cenným pramenem sbírkové fondy městského muzea Rýmařov, historické katastrální mapy a indikační skica Stablního katastru, hodnotné fotografické doklady poskytl ze soukromého fotoarchívu i pan Jaroslav Hruban. Naopak minimální přínos měl z důvodů torzovitosti dochovaných historických stavebních plánů průzkum městského stavebního archívu. K dokumentaci stavebně historického vývoje kulturní památky městské radnice a farního kostela bylo využito obsáhlého stavebně historického průzkumu radnice, vypracovaného SÚRPMO Brno v roce 1983 a Nálezovou zprávou k exteriérům a podkroví kostela sv. Michaela, vypracovaného NPÚ Ostrava v roce 2006.

Zásadním přínosem pro poznání stavebně historického vývoje zástavby MPZ a vyhodnocení specifických památkových hodnot jednotlivých objektů měl komplexní terénní a archivní průzkum v rámci zpracování Plánu zásad ochrany MPZ z roku 2008.

2. 1. Nejstarší období Rýmařova

Počátky hornické kolonizace Rýmařovska sahají do roku 1234, ze kterého pochází uničovská listina, udávající řeku Moravici za nejsevernější hranici uničovského kutného okresu. Kolonizace však byla zastavena tatarským vpádem.¹

Z podnětu hornosaského lokátora Reimara vykvetla zde posléze malá osada živnostníků a zemědělců. Hornictví postupně upadalo, až kompletně zaniklo následkem zemské anarchie po smrti krále Přemysla Otakara II. Území se v této době zmocnili páni z Kravař a ze Šternberka. Beneš ze Štítiny postavil na ochranu svého území nedaleko Rýmařova hrad „Štrálek“, Šternberští pak u Dvorců založili hrad „Šternek“. Králové Václav II. i Jan Lucemburský měli se znovudobytím těchto území hodně práce. Benešovi potomci se na Štrálku udrželi až do nástupu markraběte Jana Jindřicha v roce 1349.²

V této době je v roce 1351 městečko Rýmařov (tehdy Reimerstat) poprvé připomínáno jako farnost v úsovském děkanství. Hrad Úsov byl tehdy administrativním zeměpanským střediskem pro celé Rýmařovsko.³

Za vlády markraběte Jana Jindřicha se Rýmařov začal zvelebovat, o čemž svědčí i to, že markraběcí komoře mohl přispívat dávkou 6 hřiven grošů. Naopak po jeho smrti vedly následné rozbroje mezi syny k takovému zpustnutí Rýmařova, že nový markrabě Jošt musel dokonce v roce 1406 měšťanům obnovit listiny na městská práva podle vzoru olomouckého a brněnského. Připomeňme, že původní městská práva byla vzoru magdeburského. Listina z roku 1406 je jedinou nejstarší listinou o Rýmařově.⁴ Další listiny městského archivu jsou jen potvrzením této, nejstarší je od krále Jiřího z Poděbrad z roku 1464, vydaná v souvislosti s obnovou hutnictví a hornictví po přestálých husitských bouřích.

Po smrti markraběte Jošta zastavil zboží Rabštýnské Václav IV. Albrechtovi z Kurovic na Úsově.

V roce 1437 pak drželi Rabštýn Jiří Stoš z Albrechtic a husita Jiří st. Tunkl z Brníčka. Po Tunklech z Brníčka byl v roce 1526 Rabštýn s příslušenstvím zapsán od krále Ferdinanda I. šumperskému Petrovi ze Žerotína. Husitští správci údajně od r. 1457 obnovili zdejší hornickou činnost, ale důkladný horní řád jí vtiskl až Petr ze Žerotína v roce 1528 podle jáchymovského vzoru.⁵

¹ Pinkava, V. *Vlastivěda moravská. Uničovský a rýmařovský okres*. Brno 1922, s. 253.

² Pinkava, V. c.d., s. 254.

³ Tamtéž.

⁴ Pinkava, V. c.d., s. 255.

⁵ Pinkava, V. *Vlastivěda moravská. Uničovský a rýmařovský okres*. Brno 1922, s. 256.

2. 2. Historický vývoj v 16. a 17. století

V roce 1542 předepsal císař Ferdinand zvláštní pořádek o 117 člancích a nechal v Rýmařově vystavět mincovnu.⁶

Ještě většího rozkvětu dosáhl hornický průmysl za Šimona Edera ze Šťávnice, který od Ferdinanda I. obdržel statek Rabštýnský v roce 1552.⁷ Rod Edrů měl v erbu dvě hornická kladiva, což připomínají i kamenné erby na okolních kostelích, rodové jméno je pak obsaženo i v názvu místní části Rýmařova – Edrovicích.

Ve druhé polovině 16. století byly zbudovány důkladnější městské hradby se dvěmi branami. Jedna na konci Janovické a jedna na konci Moravické ulice. Zbudován byl i zámek v Janovicích a tvrzový dvůr (Vestenhof). Město mělo v té době svého fojta, purkmistry a konšely, vlastní popravu a právorárečný pivovar drželo 47 měšťanů.⁸

V roce 1586 se Rýmařov stal poddanským městem, když jej císař Rudolf II. roku 1584 prodal a nechal zapsat do zemských desek jako majetek Ferdinanda Hoffmana z Gründbüchlu. Císař z prodeje vyjmul doly na stříbro a ostatní kovy nejen pro svou osobu, ale i pro budoucí české krále.⁹

Za Ferdinanda Hoffmana († 1609) a jeho syna Ondřeje (†1616) se na panství rozšířila lutheránská reformace. V letech 1555 - 1625 pak byla rýmařovská fara, obdobně jako celé panství protestantská. Katolíkům zůstal jen malý, přesto však nejstarší kostelík „v Lipkách“ a dřevěná kaple sv. Václava v Horním Městě.¹⁰

Mezi evangelické pastory patřil i Kryštof Hantke, z jehož rodu pocházel pozdější významný barokní malíř Jan Kryštof Handke (*1694 Janovice u Rýmařova, †1774 Olomouc).

29. září 1609 zachvátil Rýmařov ničivý požár, kterému padla za oběť velká část města, radnice a teprve v roce 1590 Ferdinandem Hoffmanem vystavěná škola.¹¹

Syn Ferdinanda Hoffmana Ondřej obnovil po požáru kostel a školu. Jakožto velký zastánce protestantismu, ustanovil ve své závěti z roku 1616, aby fary v Rýmařově, Horním Městě a v Rešově byly obsazeny výlučně duchovními augšpurského vyznání.¹²

Po porážce stavovského povstání v roce 1620 začalo pronásledování protestantů. Na začátku ledna 1625 přišla první protireformační komise i do Rýmařova, kde odstranila pastora Tomáše Scholcze a jáhna Petra Züricha. Kostelní podací získal po porážce

⁶ „...vystavěl mincovnu v Rýmařově podle pověsti na místě nynějšího děkanství, z níž dosud se zachovala mohutná věž, jaká bývá na hradech a zámcích“ viz Pinkava, V. c.d., s. 256.

⁷ Pinkava, V. c.d., s. 256

⁸ Tamtéž

⁹ Tamtéž

¹⁰ Pinkava, V. c.d., s. 257-258.

¹¹ Pinkava, V. c.d., s. 258.

¹² Tamtéž

protestantů kardinál Ditrichštejn, který sem r. 1625 dosadil faráře Jana Schnurpfeila. Syn Onřeje Hoffmana Wolfgang († 1641 v Lysé v Polsku) a ostatní osadníci a úředníci zůstali dlouho protestanty, až teprve druhá protireformační misie r. 1667 a 1668 sklídila lepší výsledky.

Když v roce 1642 Švédové dobyli Olomouc, Uničov a obsadili hrad Sovinec, později i Rabštejn, začaly pro Rýmařov časy strádání. Město vyčerpané neustálým zásobováním švédských vojsk nemělo prostředky na údržbu, takže na konci války byly všechny veřejné budovy ve značně zchátralém stavu. Když v roce 1650 ze Sovince odtáhli poslední švédští vojáci, zbylo ve městě pouze 116 obydlených domů a 600 obyvatel.¹³

Teprve po té, co byla v Brně roku 1657 uzavřena smlouva, potvrzená císařem Leopoldem v roce 1662, ve které Rýmařovští uznávají Wolfganga Bedřicha Hoffmana svobodného pána z Grünbüchlu a Střechova za svou dědičnou vrchnost, začalo se město poněkud zvelebovat. Radniční věž byla z poloviny nově zbudována, kostel a radnice dostaly novou plechovou střechu, Horní a Dolní brána byla překlenuta, Školní brána pod kostelem opravena. V roce 1661 se počalo se stavbou nového pivovaru a špitálu při Janovické cestě pro vrchnostenské služebníky. Podle Janovického urbáře z roku 1658 se tehdy v Rýmařově nacházelo 155 rodin, mezi nimiž bylo 47 právovárečných měšťanů, domů bylo ve městě asi 60, obyvatel 785, větší polovina obyvatel bydlela v předměstích v 80 domech, šlo především o zemědělce a domkáře.¹⁴

Dne 27. května 1668 zachvátil Rýmařov ohromný požár, kterému padlo za oběť celé vnitřní ohrazené město až na 11 domů. Nedávno opravená radnice, kostel a pivovar se vším zařízením vyhořely.¹⁵

Po požáru dostalo město vzhled, který je zachycen na dochovaném obraze z rýmařovské matriky z roku 1693. Gotická stavba starého farního kostela s věží vystavěnou v roce 1618, s pavlačí a čtyřmi věžičkami v rozích, byla významně upravena. Na původní podobu upomíná zazděný kamenný znak města Rýmařova (vlk ve skoku proklaný šípem), gotická okna a opěrné pilíře z 15. století. V roce 1688 byla přistavěna Růžencová kaple. Z kapacitních důvodů byly do interiéru po obou stranách vloženy empory pro vrchnost a hudebníky.¹⁶

Janovické panství patřilo spolu se Šternberským k posledním dvěma protestantským panstvím na Moravě, pročež sem byli olomouckým biskupem v roce 1667 vysláni dva jesuitští misionáři. Obracení Rýmařovských na katolickou víru se nejprve nedařilo, teprve

¹³ Pinkava, V. c.d., s. 260.

¹⁴ Pinkava, V. c.d., s. 260, též Berger, K. Geschichte der Stadt Römerstadt. 1909.

¹⁵ Pinkava, V. c.d., s. 261.

¹⁶ Pinkava, V. c.d., s. 262.

velký požár, zastrasování, hrozby ztráty městských práv a vězení, vedly k tomu, že se luteráni v průběhu 20 – 30 let vrátili do lůna katolické církve.¹⁷

V roce 1691 žilo ve městě ve 180 domech 1107 katolíků a pouhých 6 protestantů.¹⁸ Vymizení luteránského vyznání a obnovení katolictví se projevilo i ve stavitelství. Stavěly se nové kaple, např. Růžencová při farním kostele (1688) a špitálská kaple u sv. Josefa, obnovy se dočkala kaple v Lipkách a Mariánský sloup na náměstí.¹⁹

Ke konci 17. století dochází k postupnému vyčerpání ložisek drahých kovů a k útlumu těžby, naopak i nadále se udržela železářská výroba.

2. 3. Historický vývoj v 18. a 19. století

V roce 1705 zemřela hraběnka Marie Alžběta Dietrichštejnová, poslední z rodu svobodných pánů Hoffmanů z Grundbüchlu, kteří panství rabštýnské (janovické) drželi již od roku 1584. Mladší dcera Arnoštka se v roce 1721 vdala za hraběte Aloise Harracha, čímž Harrachové získali celé panství v držení, kteréžto trvalo až do první poloviny 20. století.²⁰

Za Harrachů došlo k vzestupu městečka, ovšem události spojené s prusko-rakouskými válkami vedly k opětovnému úpadku a strádání. V roce 1765 se k strádání způsobenému válečnými událostmi připojil další požár města, způsobený údajně úderem blesku, při kterém vyhořelo 63 domů, včetně děkanství a radnice. Mnohem krutější požár však zasáhl město 3. dubna 1790, kdy vyhořelo 135 domů a 64 stodol, tedy skoro dvě třetiny všech budov.²¹

Po tomto požáru dostává město modernější ráz. V roce 1793 bylo v Rýmařově i s předměstím 273 domů a 1724 obyvatel. Upravuje se náměstí, odstraňují se masné krámy, dochází k rozšíření školy, v roce 1808 se opravuje radniční věž a kostel, přičemž kostelní věž dostala v roce 1818 nynější vzhled.²²

V roce 1810 je ve městě již 315 domů a 1944 obyvatel. V roce 1850 byl zde zřízen okresní soud, poštovní a berní úřad, později i okresní politická správa. V roce 1865 byla založena hlavní škola a později i zemská reálka, občanské školy a odborná tkalcovská škola. Především díky rozvoji textilního průmyslu, mělo v roce 1880 město již 5105 obyvatel.²³ Nejen rozvoji textilní výroby napomohlo v roce 1878 napojení města na železniční síť. V roce 1890 zahájil ve městě produkci rovněž hedvábnický podnik Friedmann a Schielové.²⁴

¹⁷ Pinkava, V. c.d., s. 264.

¹⁸ Tamtéž

¹⁹ Pinkava, V. c.d., s. 264 - 265.

²⁰ Pinkava, V. c.d., s. 268.

²¹ Pinkava, V. c.d., s. 271.

²² Tamtéž

²³ Tamtéž

²⁴ Vystrčilová, H. Rýmařov. Rýmařov 1999, s. 29.

2. 4. Historický vývoj ve 20. století

Přesto, že po vzniku Československé republiky byla v roce 1923 v Rýmařově založena první menšinová škola, tvořila česká menšina pouze zanedbatelný zlomek jinak převážně německého obyvatelstva. V roce 1930 se uvádí 6108 obyvatel, z toho 177 Čechů.²⁵

Poválečná konjunktura dala na krátkou dobu zapomenout na pocit křivdy, který přebýval v německém obyvatelstvu po vyhlášení ČSR. Důsledky hospodářské krize a vzestup nacionálního socialismu v sousedním Německu však měly v druhé polovině 30. let zásadní vliv na vyhocení nacionálních vášní i v Rýmařově. Tato krize vyvrcholila Mnichovskou dohodou, v jejímž důsledku obsadila 8. října 1938 Rýmařov německá armáda a připojila město k Německu.

Za války zřídila německá armáda ve městě dva tábory pro polské a britské zajatce, přímou zkušenost s válečnými operacemi pak město prodělalo až na konci války. V průběhu osvobozovacích bojů nedošlo ve srovnání s jinými městy k výraznému poškození zástavby města, zasažena byla spíše infrastruktura a některé průmyslové podniky. 7. května 1945 vstupuje do města sovětská armáda. Některé prameny uvádějí, že válečné škody byly vyčísleny na 9, 5 milionů korun. Následným odsunem německého obyvatelstva se zcela proměňují nejen národnostní, ale i sociální a kulturní poměry Rýmařova. K novým osídlencům se přidávaly rodiny ze Slovenska i krajané z Rumunska. Osídlování území z něhož odešla většina původního obyvatelstva bylo však velmi náročné. I když byly k Rýmařovu v roce 1947 přičleněny obce Edrovice, Janovice a Janušov, měl Rýmařov v roce 1948 4821 obyvatel (4645 Čechů, 143 Němců a 33 ostatních). Rovněž průmysl se vzpamatovával těžko a mnoho menších provozů zaniklo. Pomalu se rozvíjející a stabilizující se hospodářství bylo zásadním způsobem narušeno kolektivizací po komunistickém převratu v roce 1948. Spousta lidí, která získala od státu půdu po válce, se jí musela opět vzdát ve prospěch zemědělských družstev.

V roce 1959 měl Rýmařov s připojenými obcemi 742 domů a 5152 obyvatel. V důsledku změn v územně správním členění státu přestává být v roce 1960 Rýmařov okresním městem. Od šedesátých let můžeme pozorovat s konsolidací hospodářských poměrů i zvyšování počtu obyvatel. V roce 1964 dosáhl hranice 7000 a v roce 1981 již 9805.²⁶

²⁵ Vystrčilová, H.: c.d., s. 7.

²⁶ Tamtéž.

3. Architektonicko - urbanistický vývoj Rýmařova

3. 1. Vývoj do roku 1945

Město má téměř pravidelný čtvercový půdorys se zaoblenými nárožími (310 x 270 m) s poměrně rozsáhlým lichoběžníkovým náměstím (100 x 80 m) orientovaným ve směru trasy obchodní cesty, která vstupovala do města na jeho západním okraji.

Uliční síť je poměrně pravidelná, tvoří ji vybíhající ulice z jednotlivých nároží náměstí a okružní ulice, vložená mezi bloky domů na náměstí a prostor někdejších hradeb.

Na náměstí je situována radnice, v prostoru za severovýchodním blokem náměstí se nachází kostel sv. Michala s farou. Severovýchodně od centra města je za hlavní komunikací umístěn kostel v Lipkách.

Původní městská zástavba byla pravděpodobně včetně kostela dřevěná, v nároží hradeb byl situován hrad (tvrz) a na náměstí hrádek (tj. sídlo fojty). Město bylo obehnané hradbami se dvěma branami (horní a dolní). Hrad stál ještě v roce 1482. Jádrem městského kostela pochází z gotického období. Asi koncem 1. poloviny 15. století vznikla z již zmíněného opevněného hrádku radnice slezského typu. Vnější zdi byly zbudovány jako okružní pravděpodobně v podobě hradby, současně byly vyzděny obvodové zdi tří vnitřních budov a věž, budovy byly asi původně roubené a teprve koncem 15. století vyzděné.

Hlavní etapa přestavby města spadá až do 2. poloviny 16. století. Výrazným impulsem pro stavební činnost byly zřejmě i zhoubné požáry v letech 1559 a 1561. V tomto období byly zřízeny důkladnější hradby, ve městě kromě kostela, fary a radnice i škola, pivovar, lázně a jatky. V roce 1590 byla postavena budova školy. K dalším stavebním úpravám došlo po požáru z roku 1609, kdy vyhořelo celé město až na pivovar a vězení. Obdobně tomu bylo i po požáru z roku 1668. Roku 1683 byla na náměstí umístěna socha P. Marie a roku 1685 se kolem města počalo s budováním valu s palisádami. V roce 1682 je připomínána brána hradní a v roce 1693 brána hřbitovní.

Veduta z roku 1693

V roce 1765 při dalším požáru vyhořelo 63 domů, včetně děkanství a radnice. Mnohem krutější požár však zasáhl město v roce 1790, kdy vyhořelo 135 domů a 64 stodol, tedy skoro dvě třetiny všech budov.²⁷

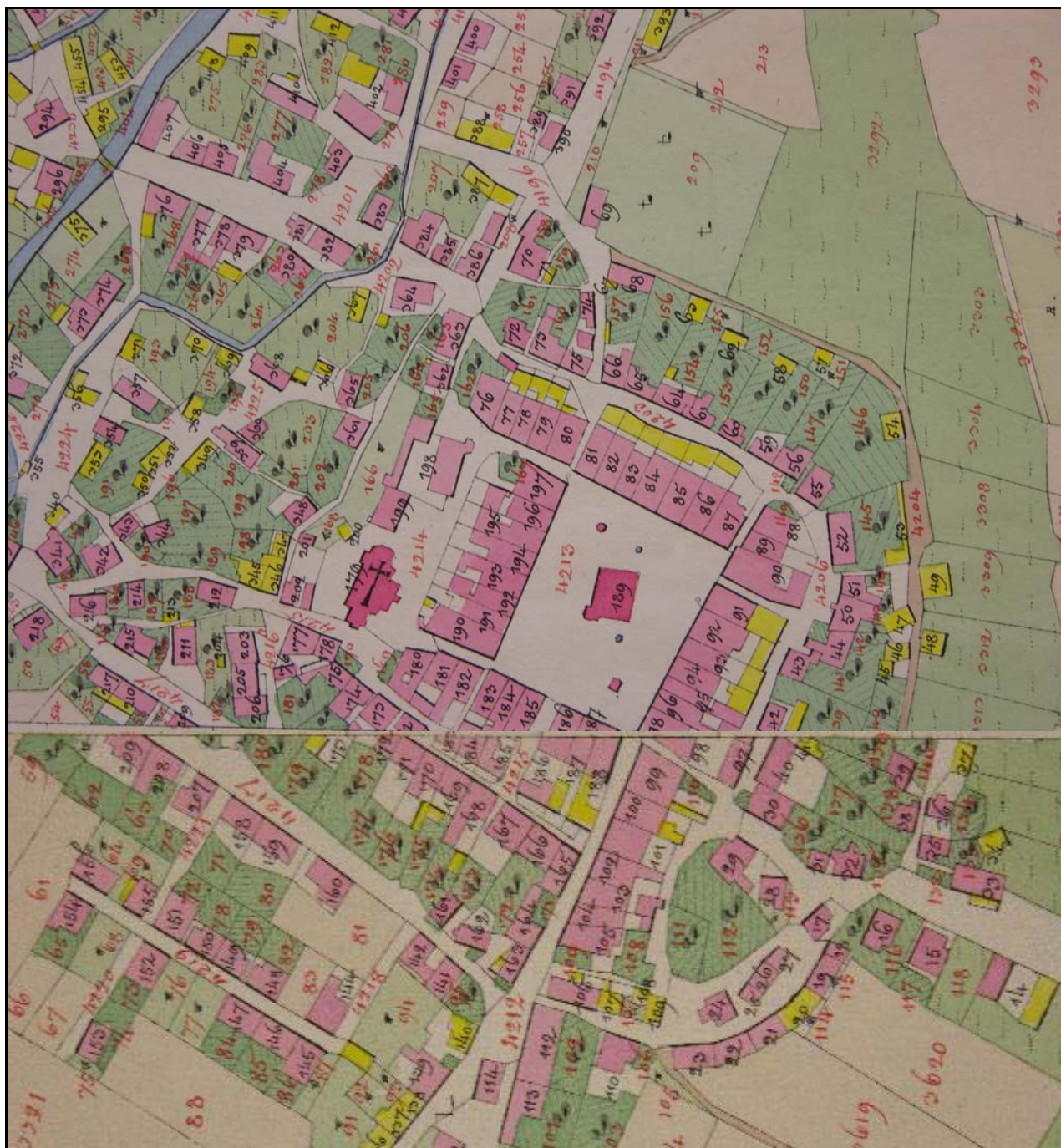
Díky dochovaným mapovým pramenům můžeme docela přehledně pozorovat proměny urbanistické struktury zástavby od poloviny 18. století až dodnes. Prvním takovýmto pramenem je mapa janovického panství, uložená v městském muzeu Rýmařov, pocházející pravděpodobně z poloviny 18. století. Dále je to indikační skica Stabliního katastru z roku 1830, uložená dnes v Moravském zemském archivu v Brně. Pro analýzu zástavby období první poloviny 20. století lze použít dvou katastrálních map, uložených rovněž v Městském muzeu Rýmařov.

²⁷ Pinkava, V. c.d., s. 271.

Mapa Janovického panství z roku 1747 (MMR)

Po zbourání městských hradeb dochází k rozvoji města severním směrem k Janovickému zámku a jižním směrem (dnešní třída Hrdinů). Zástavba měšťanskými domy přerůstá plynule v domky venkovského typu. Z mapových podkladů je patrné, že centrum města si v podstatě po staletí uchovává ustálenou uliční síť, vycházející z původní sítě středověké. Půdorysy jednotlivých domů, historická parcelace a uliční čára se rovněž podstatným způsobem nemění. Zásadní změny tohoto schématu přichází až v 2. polovině 20. století.

Výřez z indikační skicý Stablinního katastru z roku 1834

Půdorysný plán zástavby města z počátku 20. století (MMR)

Katastrální mapa Rýmařova ze 30. let 20. století (MMR)

Půdorysná skladba zástavby na jednotlivých převážně obdélníkových parcelách se držela tradičního schématu. Obytný měšťanský dům směřoval svou orientací hřebene do uliční strany, zabíral celou šířku parcely a měl zpravidla obdélný půdorys. Za domem

následoval volný prostor dvora zakončený zpravidla hospodářským objektem z kamene nebo dřeva. Tyto dvorní hospodářské objekty se uplatňovaly především po straně dnešní obvodové ulice Husitské (Burgstadtl Gasse a Untere Ringgasse). Zástavba náměstí Míru se skládala převážně z patrových i dvoupatrových měšťanských domů, místy s falešným atikovým patrem, takových jako nám je ilustruje veduta z roku 1850. Zástavba přilehlých uliček pak již přecházela v jednopodlažní zástavbu maloměstskou až vesnickou.

veduta z roku 1850, autor neznámý (MMR)

Maloměstská zástavba pokračovala i v dnešní ulici Radniční, tehdy ještě ulici Janovické. Teprve v meziválečném období byla na jejím konci zbudována dvojice modernistických třípatrových domů, které výrazným způsobem zvýšily výškovou hladinu zástavby v tomto prostoru.

Pohled do dnešní ulice Radniční směrem od západu (30. léta 20. století, soukr. fotoarchív J. Hrubana)

Současný stav (foto Václav Hájek)

Severovýchodní část nám. Míru, přelom 19. a 20. století (MMR)

Severovýchodní část nám. Míru, současný stav

Pohled na západní frontu domů nám. Míru, 40. léta 20. století (MMR)

Současný stav

Severní fronta domů nám. Míru, 20. 30. léta 20. století (MMR)

Současný stav

Západní strana náměstí Míru, 40. léta 20. století (MMR)

Současný stav

Severozápadní roh nám. Míru, 20. léta 20. století (MMR)

Jihovýchodní roh nám. Míru, přelom 19. a 20. století (MMR)

Jihozápadní roh nám. Míru – vyústění Janovické (dnes Radniční) ulice, přelom 19. a 20. stol.

3. 2. Vývoj od roku 1945 do současnosti

Po druhé světové válce došlo v doposavad celkem stabilizované urbanistické struktuře města k řadě významných zásahů, v drtivé většině negativních. Toto období stavebního vývoje města zůstalo dosud po badatelské stránce nezpracované. Jeho detailní zpracování by z hlediska potřebné komplexnosti a rozsahu, vydalo na samostatnou studii. Pro naše účely musí tedy postačit dobová fotodokumentace a konfrontace s historickými zkušenostmi v jiných městech tohoto regionu.

Dobově různě odůvodněné degradační stavební zásahy se v největší míře dotkly dnešní ulice Radniční a ulice Jungmanovy (dříve Obere Ringgasse). Z původní rozmanité zástavby **ulice Radniční** se dochovala pouze dvojice třípatrových budov na jejím pravém horním konci. Celá navazující fronta domů, čítající šest objektů, byla včetně dvorních hospodářských budov v 70. letech 20. století ubourána a nahrazena ustupujícím monolitickým panelovým domem s předsunutou promenádou s pergolami. Objekt nejen že nerespektuje původní uliční čáru, historickou parcelaci ani výškovou hladinu původní zástavby, ale svým celkovým ztvárněním, prostým jakýchkoliv architektonických kvalit, vytváří naprosto cizorodý prvek, který vážným způsobem narušuje harmonii zástavby středu města. Obdobný zásah byl proveden i na protilehlé straně ulice, kde původní čtyři objekty nahradil opět monolitický bytový dům s komerčním parterem. Narozdíl od protějšho „paneláku“ jde alespoň o objekt zděný, se sedlovou střechou, přesto však opět nedodrжуje původní uliční čáru, historickou parcelaci ani výškovou hladinu.

Pravá strana ulice Radniční před demolicí (MMR)

Současný stav

V případě **Jungmanovy ulice** došlo v 60. letech k úplné demolici původní zástavby a její nahrazení panelovými domy. Tyto zásahy spolu s úpravami ulice Radniční, které v žádném směru nerespektovaly historickou parcelaci ani kontext okolní zástavby měly značně negativní vliv na harmonii zástavby historického jádra města.

Demolice objektů na Jungmanově ulici, 1960 (MMR)

Současný stav

K významným negativním zásahům došlo i v zástavbě **nám. Míru**, především v zástavbě jeho západní strany. Před válkou tvořila západní stranu náměstí fronta šesti domů, dělená středovou spojnicí s ulicí Jungmanovou. Z těchto objektů se dodnes dochoval pouze dům č.p. 191, který jako jediný unikl poválečným demolicím, jenž mimo jiné

uvolňovaly prostor bezpohlavní stavbě bytového domu se samoobsluhou v severozápadním nároží náměstí.

Demolice západní fronty domů nám. Míru (soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Současný stav

Negativní zásahy se nevyhnuly ani zástavbě severní strany náměstí Míru, kde došlo k odbourání domu č.p. 198 a jeho nahrazení novostavbou, která ale narozdíl od zásahů do západní strany respektuje hmotu a půdorys původního objektu. Významně byl přestavěn i sousední dům č.p. 199, u něhož došlo k absolutnímu potlačení původního členění uliční fasády a parteru.

Poslední dva objekty v severní frontě domů před demolicí na přelomu 50. – 60. let 20. století (MMR)

Současný stav, novostavba objektu (č.p. 198) ze 60. let 20. stol.

Významným zásahem do historické zástavby jižní strany náměstí Míru bylo zbourání dvou měšťanských domů v 60. letech 20. století a jejich nahrazení jedním větším objektem, který do sebe koncentroval obě původní parcely. Kromě tohoto zásahu a řady znehodnocujících úprav uličních fasád, zůstaly hlavní rysy zástavby jižní strany náměstí zachovány.

Demolice dvou domů na nám. Míru, na jejich místě zbudován jeden rozsáhlejší objekt, 50. - 60. léta 20. stol. (MMR)

Současný stav

Na počátku 90. let 20. století došlo v severní frontě domů k demolici jednopatrového domu č.p. 196, který byl nahrazen dvoupatrovou novostavbou s obytným podkrovím. Z původního objektu nezůstalo nic, i sklepní prostory pod novostavbou byly zasypány.

Dům č.p.196 v 50. letech 20. století (MMR)

Novostavba z 90. let 20. stol.

I na východní straně náměstí došlo k zásahu do historické zástavby, dnešní dvoupatrový dům č.p. 217 zde vyrostl teprve v 60. letech 20. století, kdy jeho stavbě musel ustoupit nízkopodlažní patrový dům.

Původní dům z přelomu 19. a 20. stol. (MMR)
st.

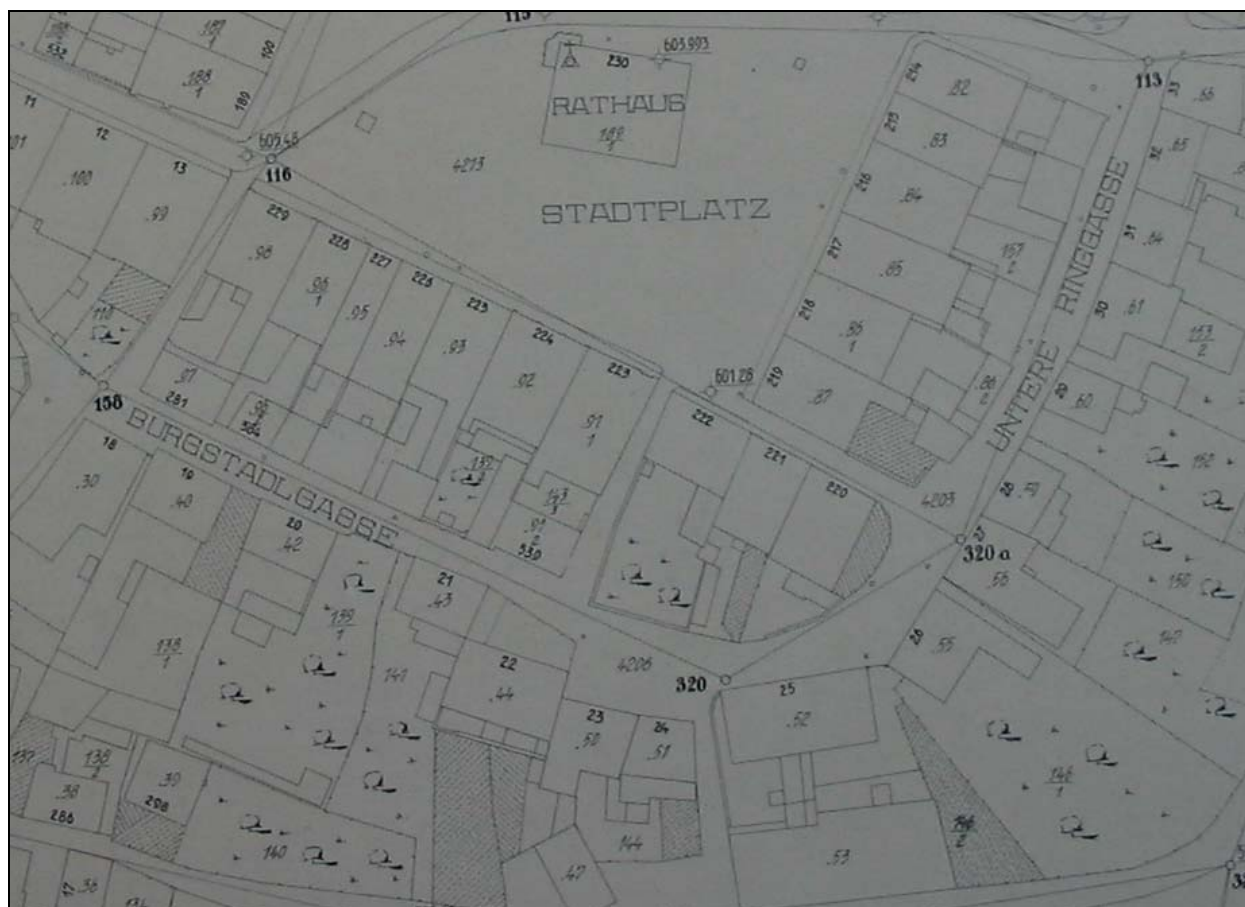
Novostavba domu č. p. 217 , 60. léta 20.

Současný stav

Demolice odstartované v 50. letech se dotkly ve velké míře i přilehlých bočních ulic, Horní a Husitské. Na **Horní ulici** byly v 60. letech zdemolovány tři domy č.p. 208, 209 a 210, po kterých zůstala do dnešních dnů nezaplněná proluka.

Demolice objektů č.p. 208, 209 a 210 v uličce Horní, 60. léta 20. století (MMR)

V případě **ulice Husovy** chybí sice fotografická dokumentace původního stavu, avšak při konfrontaci s dochovanými katastrálními mapami a několika zachovanými domy si můžeme udělat přibližný přehled o charakteru její původní zástavby. Zatímco po pravé straně dominovaly zástavbě především objekty hospodářského charakteru, tvořící zázemí měšťanských domů na náměstí, po levé straně se postupně maloměstská patrová zástavba přelévala v zástavbu jednopodlažních domů spíše charakteru vesnického. V závěru ulice, kde se dnes prostor otevírá do parčíku archeologické lokality „Hrádek“, se rozkládal komplex tzv. Burgetova statku.

Katastrální mapa ze 30. let 20. století s výřezem ulice Husovy (Burgstadtlgasse a Untere Ringgasse) (MMR)

Dochovaná původní zástavba v lomu ulice Husovy, přes řadu úprav a zásahů do střešních konstrukcí dává možnost udělat si představu o charakteru zástavby této části města.

Novostavba z roku 2008 na levé straně konce ulice Husovy, v tomto prostoru se měl do 70. let nalézat tzv. „Burgetův statek“.

Nedokončená novostavba komerčního objektu, která významným způsobem narušuje nejen úroveň zástavby, ale i dálkové pohledové souvislosti s historickou zástavbou, půdorys objektu v hrubých rysech odpovídá objektu zakreslenému v katastrální mapě ze 30. let 20. století.

Památkově chráněná archeologická lokalita „Hrádek“, v jejíž jihovýchodní části se ještě donedávna nacházel zděný objekt, dnes čistě parková úprava.

Novodobé drobné rušivé objekty po pravé straně Husovy ulice, představující výrazně negativní prvek zástavby.

Proluka v zástavbě ulice Husovy vzniklá v poválečném období, otevírající zástavbu jihovýchodním směrem, na jejím místě se před demolicí nacházely tři domy, zástavba nebyla vzájemně navazující.

Štítová stěna domu tvořící součást zástavby jihovýchodní spojnice nám. Míru a Husovy ulice, na štítovou stěnu objektu původně navazovala další budova, dnes je prostor nezastavěný.

Dům č.p. 584, v roce 1929 jej pro Eduarda Schrotta do současné podoby přestavěl edrovický stavitel Alois Poppe, sousední novostavba domu na parcele č. 21 nerespektuje historickou parcelaci a uliční čáru

Souvislá patrová zástavba domů na začátku Husovy ulice.

Dvorní trakty budov měšťanských domů na nám. Míru, které se uplatňují po pravé straně ulice Husovy.

Dvorní trakty budov měšťanských domů na nám. Míru, které se uplatňují po pravé straně ulice Husovy na jejím konci.

Zásadním způsobem nedotčenou urbanistickou strukturu si zachovala **ulice Národní** a prostranství v okolí farního kostela sv. Michala, tzv. **Školní náměstí**. Pouze proluka zhruba v rozměrech tří stavebních parcel mezi domy č.p. 199 a 203 částečně narušuje kompaktnost zástavby. Dle indikační skici stabilního katastru z první poloviny 19. století, nebyl tento prostor původně zastavěn pravidelnou zástavbou, ke konstituování pravidelné zděné zástavby zřejmě došlo až počátkem 20. století.

Parcela v proluce, ve které dle předválečné katastrální mapy stál dům č.p. 536

Proluka na parcelách č. 694 a 695, z předválečné katastrální mapy. Je patrné, že zastavěna na úroveň uliční čáry byla jen parcela č. 694

Školní náměstí s kostelem a budovou staré školy, jejíž původní architektonický výraz byl setřen úpravami v 70. letech 20. stol.

Pohled ze severu do ulice Národní 40. léta 20. stol. (MMR)

Současný stav

Poměrně dochovanou urbanistickou strukturu historické zástavby si v rámci MPZ dochovala též třída Hrdinů, která se kromě zbouraného domu na parcele č. 790 skládá výhradně z původní historické zástavby.

trž. Hrdinů, 30. – 40. léta 20. století (soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Současný stav

Dům na nároží trž. Hrdinů a ulice Lipové, který je součástí dochované pravidelné uliční zástavby si dochoval historické členění fasády.

Sousední objekty nesou stopy nevhodných stavebních úprav, nicméně drží původní uliční čáru.

Příklad naprosto nevhodného stavebního zásahu do prostoru dotvářejícího charakter MPZ, dům nerespektuje uliční čáru, porušuje tradiční materiálovou skladbu střešních krytin, okenních a dveřních výplní a jeho půdorys je v rozporu se schválenou urbanistickou koncepcí Územního plánu regenerace centrální městské zóny z roku 1998.

Rovněž tento dům je po stránce materiálové skladby okenních výplní a střešní krytiny rušivým prvkem v prostředí historické zástavby.

4. Rozsah MPZ v sídelní struktuře města Rýmařova

Hranice začíná na jihozápadním rohu ulice Havlíčkovy p.p.č. 665, vede po její západní straně, protíná ji ze severovýchodního rohu p.p.č. 650, pokračuje po severní straně ulice Julia Sedláka p.p.č. 676, přechází ulicí Národní na jihozápadní roh p.p.č. 780. Dále sleduje severní stranu p.p.č. 735, 3508, opět p.p.č. 735 až na ulici HORNÍ. Lomí se na východ po severní straně ulice Horní p.p.č. 728, obchází její východní a jihovýchodní strany, přechází přes třídu Hrdinů p.p.č. 2647/12 a směřuje k jihu po východní straně p.p. č. 80, stáčí se k západu po jižní straně p.p.č. 56/1, 116, na jejímž západním bodě se lomí k severu směrem k jihozápadnímu rohu p.p.č. 43/1. Přechází přes ulici Pivovarskou p.p.č.22/1 na jižní bod p.p.č. 218 a pokračuje po západní straně p.p.č. 218, přechází západním okrajem po ulici Radniční p.p.č. 2649/1 do východního bodu.

Městská památková zóna byla vyhlášena MK ČR 1. dubna 2003, s účinností od 1. 9. 2003. Má téměř pravidelný čtvercový půdorys, který vymezuje nejdochovalejší část kompaktní historické zástavby města. Zástavba za hranicemi památkové zóny byla v posledních desetiletích do značné míry narušena řadou plošných demolic historické zástavby a výstavbou prstence panelových domů a řady dalších rušivých staveb, které vyloučily rozšíření plošné památkové ochrany mimo bytostné historické jádro města.

5. Stavební vývoj MPZ v době minulé etapy programu regenerace v letech 2008 – 2012

Jediným významným zásahem do urbanistické struktury v předmětném období byla výstavba supermarketu Lidl při jižní hranici MPZ. Stavba, již musel ustoupit historický industriální objekt někdejší pily, představuje čistě utilitární typizovanou architekturu, která negativně ovlivnila vnímání panoramatu historického jádra MPZ. Všechny ostatní stavební úpravy provedené na objektech v rámci MPZ měly charakter údržbových prací, při nichž docházelo k obnově fasád, střešních krytin a výměnám okenních a dveřních výplní. Ve spolupráci s NPÚ se dařilo při těchto pracích zachovávat princip respektování tradičních stavebních materiálů, technologických postupů a odpovídajících barevností fasád. Významné rušivé prvky v rámci zástavby MPZ zůstaly neřešeny. Naopak řada stavebních úprav proběhla na objektech kulturních památek a je detailněji popsána v následujících kapitolách.

2007

2012

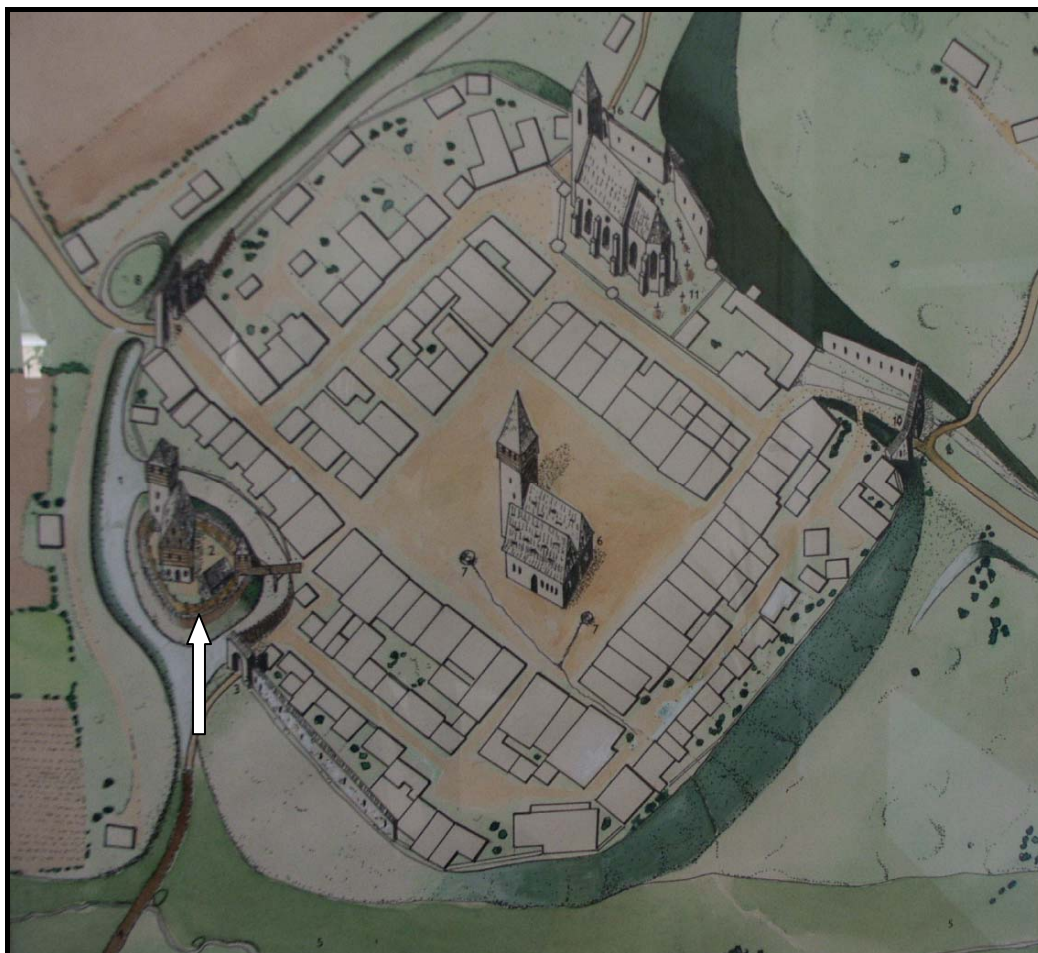
6. Stávající zástavba v MPZ

6.1. Kulturní památky v rámci MPZ a jejich stavební vývoj

Hrádek (tvrz)

parc.čís.:34-o.p.,35-stav., k.ú.: Rýmařov
zapsáno pod rejstř. č. 28818 / 8-3026 v ÚSKP ČR

Středověká tvrz se nacházela na jihozápadním okraji historického jádra města. Vznikla na troskách železářské dílny někdy mezi lety 1350 – 1370, ale již na počátku 15. století zanikla v důsledku válečných akcí mezi markrabětem Joštem a Prokopem.²⁸ Po delším časovém odstupu zde dle archeologických nálezů existovalo řeznictví, v 16. – 17. století obytný dům a v minulém století zahrady u domu č.p. 236, který byl v 90. letech 20. století zbourán.²⁹ V současné době celý prostor funguje jako park se vzrostlou zelení.

Grafický model zástavby města Rýmařova ve 14. – 15. století (Městské muzeum Rýmařov)

²⁸ Goš, V. – Karel, J. *Tvrz v Rýmařově*. AH, 17, 1992, s.231.

²⁹ Goš, V. – Karel, c. d., s.225.

Farní kostel sv. Michala

Školní náměstí, parc.č. : 703, stav., k.ú.: Rýmařov
zapsáno pod rejstř. č. 36205 / 8 – 163 v ÚSKP ČR

(převzato z **Augustinková L. – Rosová R.** Nálezová zpráva „*Kostel sv. Michala v Rýmařově, exteriér a podkroví*. Ostrava 2006)

První zmínka o faře v Rýmařově je z r. 1350. V tomto roce měly být nově založenému litomyšlskému biskupství přiděleny některé farnosti z ústeckého a šumperského děkanátu. Mezi nimi byl jmenován i Rýmařov – *Rermarscat* (resp. *Reymarscat*). Olomoucké biskupství však proti tomu protestovalo a k přičlenění farností nedošlo. Z listiny tedy vyplývá, že když ve městě existovala fara, byl tu i kostel. Zmínky o něm máme jen nepřímé. Kromě výše zmíněné zprávy to je informace z r. 1586, kdy byl Hoffmannovi z Grünbüchlu prodán statek Janovice s městem Rýmařovem **s kostelním podacím** a také zpráva, že r. 1590 založil Ferdinand Hoffmann **u kostela** městskou školu. Podle zápisů faráře Schmidta z r. 1693 (viz níže) nebylo známo kdy a kdo kostel založil, Schmidt ale předpokládal, že je mladší než druhý rýmařovský kostel V lipkách. Byl postaven jako protestantská modlitebna a ještě v r. 1693 nebyl vysvěcen. Také se nevědělo, komu byl kostel zasvěcen. Zasvěcení sv. Michala udělil papež Alexandr III. kostelu až v r. 1681, kdy se sv. Michael stal patronem města. Také děkanská matrika z r. 1771 uvádí, že datum stavby kostela není známo, ale že ve starých spisech byl nalezen záznam, že císař Ferdinand II. nechal zavřít kostel, který byl v rukou luteránů a svěřil ho katolickému knězi. Fara byla protestantská v letech 1555-1625.

Jak původní kostel vypadal nevíme. Karl Berger předpokládá, že byl gotický, vzhledově podobný gotickým kostelíkům ze stejné doby v sousedních městech. Okna s lomeným obloukem v presbytáři, jednoduché opěrné pilíře a trhliny v klenbě lodi (které ale mohly vzniknout při opravě po požáru r. 1668 nebo následkem vlhkosti a chladu) podle Bergera ukazují na gotické založení kostela. Interiér mu připomíná svými silnými pilíři trojlodní gotické halové kostely 14. a 15. stol., stejně jako klenební žebra a svorníky, které nebyly při pozdějších opravách stylově obnovovány, ale byl ponechán jejich původní vzhled. Berger nesouhlasí s tím, že kostel byl po r. 1609 zcela nově postaven – dochované výzdobné prvky prý odporují střízlivému stylu, v němž byly stavěny protestantské modlitebny v podhorských oblastech (příkladem může být kostel v Moravském Berouně přibližně ze stejné doby). Vychází také ze zprávy v popisu fary z doby kolem r. 1702, kde se píše, že kostel byl po r. 1609 „opět nově zaklenut“ (*wiederumb von neuem gewölbt*). Podle toho Berger soudí, že vyhořelý kostel byl zaklenut, v presbytáři křížovou klenbou (*Spitzbogengewölbe*). Protože prostor kostela již při zvětšování farnosti nedostačoval, byly na obou podélných stranách umístěny velké pilíře a nad vstupem proti hlavnímu oltáři empory.

Podle nápisu na největším kostelním zvonu, který byl později zavěšen do věže fary, kostel 3x vyhořel – v r. **1559**, **1609** a **1668** (nápis: „*An Trinität nach 11 Brandt Stadt und Kirch zur Nacht, aus dreyen Glocken fall michs Feuer wieder Bracht. Was dreymahl fünfzig Jahr MDLIX, MDCIX, MDCLXVIII sollen mit Flamm Verzehren. In mir diesvollbracht war durch der Herrschaft Bekehren*“). Některé pozdější kroniky také uvádějí požár kostela v r. 1561, ale spíše zde došlo k omylu a je myšlen požár 1559.

Jak již bylo řečeno, původní kostel v r. 1609 vyhořel při velkém požáru města. V letech **1609-1618** pak protestantský majitel Ferdinand Hoffmann postavil s pomocí města nový kostel pro potřeby protestantů. Kostel byl prostorný, s klenbou nesenou 8 pilíři, v interiéru byly 2 boční chóry (empory) pro panstvo, panské úředníky a městské radní, jejichž poprsně zdobily malované biblické scény, střední empory proti hlavnímu oltáři byla nesena 4 dřevěnými sloupy. V kostele byla krypta. Podle K. Bergera byl kostel jen nově zaklenut, protože klenba se při požáru zřítla, a empory byly oproti starým, původním, rozšířeny. Podle literatury měla původní věž, postavená r. 1618, pavlač a 4 věžičky v rozích. Zvenku byl kostel podepřen 6 pilíři.

Po r. **1662** dostal kostel novou plechovou střechu.

R. **1668** kostel při požáru města opět vyhořel až na zdivo. Oprava po tomto požáru dala kostelu (až na výjimky, jako byla tehdy ještě nepostavená kaple) dnešní vzhled. V té době mohlo dojít i k novému zakončení věže, jak nám to ukazuje obraz z r. 1693 (viz níže).

V děkanské matrice z r. **1672** je pouze zmíněno, že kostel má 1 oltář a 2 zvony. O něco podrobnější je děkanská matrika z r. **1691**, která uvádí, že kostel je větší ze dvou kostelů ve městě, byl postaven z kamene nekatolíky, měl 1 oltář a nově přistavěnou kamennou kapli s 1 oltářem (kapli je věnována samostatná kapitola).

Na nejstarším vyobrazení Rýmařova z r. **1693** vidíme kostel zobrazen při pohledu od severu. Vidíme jednoduchou hranolovou věž s armovaným nárožím, zakončenou šindelovou pyramidovou střechou bez ozdob. Podle Bergera měřila 16 sáhů a měla dole rondel se vstupem na šnekové schodiště. Ten je na obraze trochu patrný. Loď byla ze severní strany (a předpokládáme, že stejně tak i z jižní) prolomena zřejmě 4 okny s půlkruhovým záklenkem, nad nimi byl stejný počet oválných oken (počet oken částečně odhadujeme, protože část zdi na kresbě zakrývá rondel v ohradní zdi). Presbytář byl užší než loď, s polygonálním závěrem (i když na obrázku působí spíš jako půlkruhový), podepřený pilíři, z nichž jsou vidět 3. Mezi pilíři byla vysoká okna s půlkruhovým záklenkem. Střecha byla sedlová, zřejmě krytá šindelem, na hřebeni byl sanktusník s cibulovou bání. K. Berger ve své knize o dějinách Rýmařova otiskl vyobrazení města, o kterém uvádí, že je z r. 1693. Při podrobnějším pohledu ale vidíme drobné rozdíly oproti barevnému obrazu ze SOKA v Bruntále. Především věž kostela je vyšší a štíhlejší. Dále je daleko více vidět rondel se schodištěm u severní strany věže. Okna v severní stěně lodi jsou nepravidelně rozmístěna a

také vidíme přístavek sakristie s pultovou střechou na epištolní straně presbytáře. Z pilířů presbytáře jsou vidět jen 2. Podařilo se zjistit, že Berger nepoužil originál obrazu, ale jeho kopii od F. Körnera z r. 1865. Je možné, že Körner obrázek uzpůsobil vzhledu kostela v 19. stol.

V r. 1693 popsal kostel podrobně farář Schmidt, tento popis se však do dnešní doby nezachoval, známe jen některé části, které zprostředkovali v letech 1909 a 1931 K. Berger a F. Tutsch s E. Jungwirthem. Podle tohoto popisu byl kostel kamenný a klenutý, klenbu neslo 8 pilířů. Po průchodu předsíní pod věží bylo nápadné, že o něco nižší presbytář byl umístěn mimo osu lodi. Podlaha presbytáře byla dlážděná čtyřhrannými kameny, podlaha lodi cihlami. Hudební kruchta byla nad sakristií na evangelijní straně a byla obložená dřevem (či deštěná), na deskách byli namalováni andělé s různými hudebními nástroji. Naproti, na epištolní straně se nacházela oratoř pro panstvo s 5 skleněnými okny. Pod touto oratoří byla sedadla pro starostu, městského soudce a městského písaře, pod hudební kruchtou byla sedadla radních a obou kněží. Členové cechů, vesničané a služebníci panství měli svá pevná místa v kostelní lodi. Na třech stranách lodi až ke kruhovým oknům byla postavena dvojité empory či kůry. Dolní empora byla na všech 3 stranách ozdobena 8 deskovými obrazy s biblickými scénami, zatímco horní byla opatřena pouze zábradlím se sloupky, které poskytovaly lepší pohled do lodi i do presbytáře. Střední empora (proti oltáři) byla nesena 4 sloupky. Na emporách byly 4 stoupající řady lavic. Na přední dolní emporu se vstupovalo schody v kapli a na horní emporu se vstupovalo 2 schodišti z dolní empory. Kostel měl jen 1 oltář ze dřeva s dřevěným deskovým křídlovým retabulem, na pravé a levé straně stály dřevěné sochy evangelistů. Nad retabulem bylo sousoší Ukřižování (později byly doplněny další 2 boční oltáře zasvěcené Matce Boží a sv. Josefu). Kostel měl kryptu, do níž byl v r. 1664 pohřben majitel panství Fridrich Wolfgang Hoffmann se svou ženou (podle matriky z 18. stol. zde byla větší a menší tumba). Kostel prý byl kvůli dvojitým emporám, pilířům a starým oknům s malými tabulkami velmi tmavý a stísněný.

R. 1748 psal rýmařovský děkan biskupské kanceláři, že kostel je ve velmi špatném stavu (*ecclesia ruinata*). Na opravu bylo použito železo a vápno z Hukvald, dřevo, šindel a cihly z Mírova. Farář zřejmě poněkud přeháněl, když psal, že kostelu hrozí zřícení, opravy ale byly zřejmě nutné. Zmínil, že příčinou tohoto špatného stavu byl požár r. 1609, při němž kostel zcela shořel a poté ho protestanti nechali 10 let chátrat. Pak byl opraven (rovněž protestantskou) vrchností. Podle luterského zvyku byl kostel opatřen nadmíru velkými varhanami v presbytáři, jejichž zvuk prý způsoboval trhliny ve zdivu (!), zvláště pod okny, což uspíšilo zkázu kostela. Při prohlídce se ukázalo, že okenní tabulky jsou neporušené, kostel byl ale uvnitř zcela černý (zřejmě začouzený). Při opravách se podle faráře musel nejprve zpevnit presbytář, nově zaklenout některé okenní záklenky a zacelit zbývající trhliny v klenbě

kostela. Kostel se musel zcela vybít, okna opatřit novými kruhovými tabulkami a přesunout varhany z presbytáře k věži.

R. **1765** nasbírali rýmařovští měšťané 40 zl. na nový šindel na střeche. Střecha byla opravena až po 5 letech, v r. **1770** farář napsal konzistoři, že šindelová střecha je zcela zničená a potřebuje úplnou obnovu a také zbytek budovy je ve špatném stavu – nad klenbu na půdu se měla položit podlaha z prken, aby ji nepoškozoval sníh a déšť. Zcela nová šindelová krytina a prkenná podlaha nad klenbou měla stát 230 zl.

Podrobněji popisuje kostel děkanská matrika z r. **1771**. Obvodové zdi a klenba byly zcela z pevného materiálu, kostel byl krytý šindelem. Pro množství věřících byla budova příliš těsná. Kostel měl jednu věž na konci, resp. v průčelí, v níž byly 3 zvony o váze 8, 5 a 2 centnýře. Jeden malý zvon o váze 80 liber visel v sanktusníku nad presbytářem. Sakristie byla postavena na evangelijní straně, byla dost prostorná, ale příliš vlhká, nad ní byla oratoř, depozitář (repositorium) se nacházel pod hudební kruchtou ve věži. Kazatelna byla na evangelijní straně a měla přístup zvenku (ze sakristie). Kostel měl hlavní oltář, zasvěcený sv. archandělu Michaelovi, a 2 boční oltáře – na evangelijní straně sv. Josefa, na epištolní straně P. Marie. Na epištolní straně byla přistavěna kaple bratrstva Růžencové P. Marie z r. 1689 se 2 oltáři P. Marie Růžencové a sv. Jana Nepomuckého. Hudební kruchta byla dřevěná, opatřená varhanami. Podlaha v presbytáři byla kamenná, v lodi cihlová. Kostel měl kryptu, kolem se rozkládal hřbitov obehnaný zdí, s kamennou kostnicí.

V r. **1790** kostel opět vyhořel při požáru města.

V r. **1801** oznámil farář konzistoři, že ačkoliv byla krytina kostela před několika lety na jedné straně zčásti zcela nově položena a zčásti byla na obou stranách opravena, potřebuje další opravy, stejně jako kostelní klenba, která utrpěla velké škody. Na nutné opravy bylo potřeba 400 zl.

R. **1808** byl kostel opraven. V r. **1810** (**1818** podle jiné literatury) byla postavena na zděné čtyřboké věži s městským znakem, 16 sáhů vysoké, místo staré kopule v podobě klobouku nová cibulová bání se silně zlacenou makovicí a křížem, krytá bílým plechem.

R. **1820** byla položena nová krytina na presbytáři. V r. **1821** byl kostel zvenku opraven a malován, střecha byla částečně nově krytá šindelem. R. **1832** byl postaven nový sanktusník, 3 sáhy vysoký, krytý plechem. V r. **1833** byly na levé straně tzv. selských schodů přistavěna nová část. R. **1836** byla opravena věž. V letech **1837-1839** byla zvětšena sakristie o obdélnou část o délce 1 sáh 6 palců (asi 2 m). R. **1846-1847** byly renovovány empory a malby na nich. R. **1863** proběhly blíže nespecifikované opravy kostela.

V r. **1888** byl opravován interiér kostela – horní empory byly zcela odstraněny, čímž se kostel prosvětli, dolní empory byly postaveny zcela nově a zvýšeny o 1 m, část klenby v presbytáři, které hrozilo zřícení, byla stržena a nově zaklenuta, trhlíny a praskliny ve zbytku klenby byly pečlivě zaceleny a omítnuty. Celý kostel byl vymalován ve dvou tónech, byla

položena nová dlažba, lavice byly zcela přestavěny a rozděleny tak, že uprostřed vznikla ulička k hlavnímu oltáři. Ještě zbývalo dokončit dláždění presbytáře a sakristie. Farář také oznámil, že exteriér kostela nepotřebuje opravu, protože byl opravován v r. **1885**.

R. **1906** byla opravována kostelní okna, protože původní leptané rubínové okenní tabule byly rozbité (podle faráře dětmi nebo vandaly). V březnu **1912** byl kostel uvnitř vymalován, přičemž byla částečně oškrábána stará malba, již silně zčernalá kouřem. Také byla opravena okna a zajištěn odvod jejich rosení. Práce provedli malíř Pösel a stavitel Schubert z Rýmařova. R. **1918** byla rekonstruována věžní špice (myšlena zřejmě střecha věže) za 3358 K. R. **1920** byl opraven interiér kostela. V únoru **1927** oznámil farář konzistoři, že maltová omítka kostela i věže je už velmi poškozená a potřebuje opravu.

Boční kaple Růžencového bratrstva

V r. **1688** nechala Marie Alžběta Ditrichštejnová přistavět pro potřeby nově založeného Růžencového bratrstva boční kapli Růžencové P. Marie. Biskupské povolení ke stavbě kaple bylo uděleno 30. května 1688, základní kámen položen 20. června 1688, stavět se začalo 12. července 1688, na svátek Petra a Pavla (29. června) r. 1689 byl osazen oltář a 29. července byla kaple děkanem Schmidtem vysvěcena (samotné bratrstvo bylo ustanoveno až r. 1692). V dopise janovického hejtmána Georga Hasníka, který na stavbu dohlížel, z listopadu **1691** se o stavbě kaple uvádí, že když hraběnka Marie Alžběta shledala nutným postavit u vstupu do kostela zvláštní kapli, věnovala na její stavbu 400 zl. a nutný materiál. Na stavbu kaple se vozil kámen z okolních polí. Kapli stavěl zedník Fridrich Pittner se synem Fridrichem, kterým bylo zapláceno 191 zl.. Jejich pomocníci dostali 63 zl. 19 kr., kovář 30 zl. 47 kr., zámečník 9 zl. 30 kr., sklenář 20 zl. 32 kr., stolař 36 zl. 30 kr., tesař 18 zl. Oltáře zlatil a maloval Augustin Heidenreich z Nového Jičína za 72 zl., stejný malíř také maloval sloupy, římsy a boční ozdoby (např. Ditrichštejnský a Hoffmannovský znak), klenbu s ozdobným listovým maloval Baltazar Weintritt z Rýmařova za 9 zl. Kaple měla pavlač či emporu, malovanou výjevy z Bible: v 1. poli Neposkrvněné početí P. Marie, ve 2. narození P. Marie, ve 3. sv. Anna s P. Marií, ve 4. Zvěstování, v 5. Narození Páně, v 6. Obřezání Páně (autora těchto maleb Hasník neuvádí). Oltář byl opatřen obrazem Růžencové P. Marie se sv. Dominikem a sv. Kateřinou za 40 zl. Celkem stála stavba a vybavení 612 zl. 49 kr., materiál navezli a pomocné práce provedli místní farníci a poddaní.

Podobu kaple známe z popisu faráře Schmidta z r. **1693** (viz výše). Kaple byla postavena na epištolní straně kostelní lodi, byla kamenná, klenutá, klenba byla nahoře zpevněná a ukotvená 2 železnými tyčemi, probíhajícími skrz kapli. Střecha byla krytá červeným šindelem. Kaple byla vybavena 2 oltáři Růžencové Matky Boží a sv. Jana Nepomuckého. Kaple byla dostatečně světlá, měla 4 obloukově zaklenutá okna. Dlouhá byla 8 sáhů (asi 14,5 m), široká 2 ½ sáhu 5 palců (asi 5 1/4 m), vysoká 4 sáhy 10 palců (asi 9,5

m). Podlaha byla dlážděná cihlami, na levé straně byla dřevem obložená empora s malovanými obrazy Neposkvrněného početí, Narození P. Marie, Vyučování P. Marie, Navštívení, Narození Páně a Obřezání Páně. Na schodech na emporu bylo namalováno jméno Ježíše a P. Marie. Vpředu na levé straně vedle oltáře byly 2 sedadla pro Georga Hasníka a jeho rodinu, vzadu u schodů měli sedadla farníci z obce Nové Karlovice. V kapli byl oltář Růžencové P. Marie s kamennou mensou.

Pak máme o kapli jen stručné zprávy z popisů kostela. Víme, že v r. **1828** byla ke vstupu do kaple přistavěna předsíň a v letech **1846-1847** byly renovovány obrazy na empoře. Až v r. **1931** se kapli podrobně věnoval F. Tutsch, který shromáždil historické materiály a snažil se analyzovat původní podobu a stavební vývoj. V první řadě se zaměřil na emporu s dřevěným malovaným obložením. Předpokládal, že původně byly desky tři – dvě byly rozdělené na 2 části, ozdobené malbami krajin a výjevů ze života Krista a P. Marie a nacházely se na stejném místě, jako dnes, ze třetí desky se dochovala pouze třetina. Z kaple totiž vedly vedle prostředního vstupu do kostela schody na kůr (emporu) v lodi a F. Tutsch předpokládal, že venkovní zeď těchto schodů mohla být ozdobena touto třetí deskou. Později byly schody odstraněny a výstup na kůr byl přemístěn ven, na místo, kde je dnes vstup na kruchtu a kde dříve bylo 4. okno s půlkruhovým záklenkem. Tímto vytvořená otevřená úzká strana kůru byla zřejmě uzavřena třetinou desky, takže 6. obraz – Neposkvrněné početí – pak chyběl. Poté, co byla v r. **1828** před vstup do kaple přistavěna předsíň, bylo zazděno také 2. okno s půlkruhovým záklenkem. Zazděním 2 oken ztratila kaple podstatnou část svého světla. Za staré a architektonicky cenné označil Tutsch také kamenné ostění vstupních dveří, které bylo těžko rozpoznatelné kvůli vrstvám omítky.

Ve stejném roce jako Tutsch zkoumal kapli také prof. Dr. Ernst Jungwirth, který se zaměřil především na mobiliář, ale při průzkumu empor si všiml i některých stavebních záležitostí. Malby na poprsní měly eliptický tvar, byly 2,9 m dlouhé a 75 cm vysoké, malované olejem na dřevě, celá deska byla dlouhá 3,1 m. Ze 6 scén (po 2 na každé desce, zakomponované do společné krajiny) se dochovalo 5 – Navštívení, P. Marie se sv. Annou, Obřezání Páně, Narození Páně a Narození P. Marie. Třetí malá deska (1/3) postrádala logické a harmonické ukončení a byla provizorně zakončena lištou u pilíře. Malíř empory nebyl znám, janovický hejtman Hasník v dopise z r. 1691 uvádí, že na kapli pracovali 2 malíři - A. Heidenreich a B. Weintritt. Heidenreich si nechal zaplatit za malování a zlacení oltáře, ale bez oltářního obrazu. Z toho by vyplývalo, že obraz i empory maloval Weintritt. Mezi oltářním obrazem a emporemi je ale podle Jungwirtha velký rozdíl v kvalitě a autorem nemohl být stejný člověk (oltářní obraz mohl být ale později přemalován nebo nově malován, zvláště když Springer i Berger označují za malíře obou oltářních obrazů v kapli J. K. Handkeho, který se narodil až r. 1694). Jungwirth si také klade otázku, jaké bylo původní pořadí maleb na empoře a kde byly schody. Podle shodujícího se pořadí scén v popisech

Hasníka i Schmidta je patrné, že malby tak byly seřazeny i ve skutečnosti, od oltáře k zadní stěně a pokrývaly téměř celou levou stranu kaple (před oltářem musely být asi 3 m volné, protože při celkové délce desek 3x3,1 m a šíři schodů 1,3 m vychází délka 10,6 proti 14 m délky kaple). Empora byla protějškem dvojité empory v kostele. Jungwirth se dále zamýšlí nad tím, zda vstup na tuto emporu, stejně jako na empory v lodi byl pouze schodištěm v kapli. Opět používá jako pramen popis faráře Schmidta, který v r. 1693 napsal, že na dolní emporu vedly schody z kaple a na horní dvoje schody z dolní empory. Tyto schody z kaple stoupaly příkře pod úhlem 45° u zadní stěny kaple a ponechávaly ke vstupu jen úzký prostor. Jejich stopy byly ještě v Jungwirthově době patrné pod vápenným nátěrem, který zrovna v tomto místě oprýskal, rukou bylo možné ještě nahmatat zářezy po stupních, také byly patrné vrypy po zábradlí v horní části podpěry na každém rohu. V neznámé době byla empora přestavěna do dnešní podoby, tedy do tvaru L. Truhlářská práce na novém sestavení empor byla nedbalá – štěrby byly zacpány kousky dřeva, do trhlín, kde části nelícovaly, byla máznutá malta a vše bylo přemalováno. Nedbalo se také na pořadí maleb a tak byla střední část se Zvěstováním a Vyučováním P. Marie dána dozadu a z přední desky byl vyřezán druhý obraz, Narození P. Marie, a byl připojen vpředu jako ukončení. Zábradlí schodiště s malovanými jmény Ježíše a P. Marie bylo zcela odstraněno, když byly schody přeloženy ven, mimo kapli. Malby považuje Jungwirth za původní, jejich orámování s mramorovým dekorem ale označil za mladší, stejně jako oba sloupky z modřínového dřeva.

Jungwirtha také zajímalo, zda jsou původní vysoké otvory, které prolamují pravou stranu kostelní lodi do kaple. Předpokládal, že tyto velké otvory, kterými prochází světlo z lodi do kaple, zde původně nebyly. Schmidt zmiňuje výslovně střední okno v levé straně lodi a 4 kruhová okna nad horní emporou na obou stranách, ale žádné okno na pravé straně. Musel ale asi existovat přístup z empory kaple na přední dolní emporu v lodi. Jednalo se o dveře nebo spíše o otevřený vstup, který vedl z kaple přes 2 stupně do kostela, jinak ale žádné prolomení v pravé straně kostelní stěny neexistovalo. Při zkoumání zdíva pilířů byla ve vnitřní boční ploše obloukových otvorů patrná hrubá omítka, která nebyla často přebílena, takže zůstala zrnitá struktura hrubých písečných zrn. Naproti tomu bočních stěny kaple byly lehce oprýskané a pod tím se objevovala velmi hladká omítka, zřejmě nejstarší a první vrstva. Oblouky byly podle Jungwirtha prolomeny v té době, kdy byla stržena (a přestavěna) empora a odstraněna sedadla pro panstvo. Tím se kostel prosvěttil a uplatnilo se propojení mezi oběma prostory (kaplí a lodí).

Dalším problémem, kterému se Jungwirth věnoval, byla otázka prázdné plochy nad Růžencovým oltářem, který vznikl po odstranění nástavce. Později byla tato plocha překryta malovaným závěsem s růžencem, andílčí hlavičkou a paprsky. Tato malba byla dosti chudá,

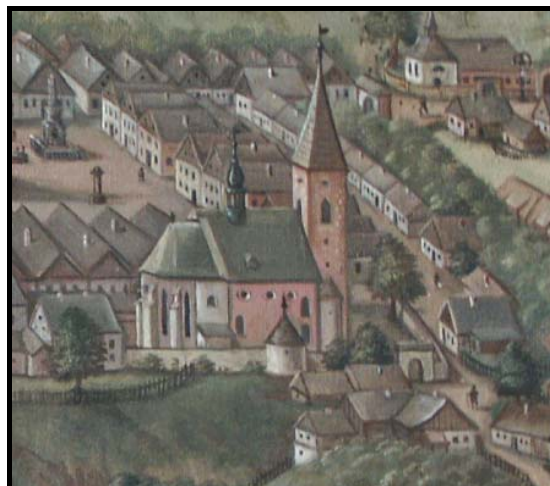
nepříliš kvalitní, šablonová. Pod ní předpokládá Jungwirth vrstvy malby a vápenného nátěru, které překryly původní omítku.

Jungwirth také otevřel otázku, zda kaple neměla původně hlouběji zapuštěnou podlahu. Podle faráře Schmidta byla podlaha dlážděná cihlami a od vstupních dveří z kostela sem sestupovalo 5 kamenných schodů, od těchto dveří do kostelní lodi sestupovaly 2 schody (mezi výškami podlah byl rozdíl 3 stupňů). V současné době byl rozdíl zmenšen na 1 stupeň (4 schody do kaple, 3 schody do kostela), takže Jungwirth předpokládal, že podlaha kaple byla o 1 stupeň zvýšena položením břidlicových dlaždic na cihlovou podlahu. Když byly prolomeny boční oblouky, osadily se tam jen 2 stupně značně větších rozměrů, nikoli však tesané, ale jen z břidlicových desek, které byly uloženy na zděný základ.

V posledních desíti letech proběhla obnova vnějšího pláště kostela, tj. střechy a fasády.

Veduta z roku 1693 (originál)

Přemalba podle vzoru z roku 1693

Výřez z indikační skici Stabliniho katastru (1830)

Veduta z poloviny 19. století

Fotografie z 30. let 20. století - pohled ze severu, (MMR, fp-17 354-98)

Školní náměstí 20. léta 20. století (Soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Pohled od jihovýchodu (Foto Václav Hájek, léto 2012)

Fara

Školní nám. č. 3, parc.čís. 708, stav., k.ú.: Rýmařov
zapsáno pod rejstř. č. 21108 / 8-164 v ÚSKP ČR

Objekt děkanství pochází z roku 1542 a dodnes si zachoval mohutnou věž³⁰ a renesanční klenby. V letech 1555 - 1625 byla rýmařovská fara, obdobně jako celé panství protestantská. Ani faře se nevyhnul velký požár z roku 1609, při kterém vyhořela větší část města.³¹ Při dalším velkém požáru v roce 1765 vyhořela fara znovu.³²

Jedná se o volně zastavěnou jednopatrovou budovu obdélníkového půdorysu s válcovým bastionem v JV nároží. Přízemí je zaklenut valenými klenbami s výsečemi, jedna místnost do dvora je klenuta křížovou hřebínkovou klenbou. V patře jsou rovné stropy, objekt je zastřešen sedlovou střechou se zvalbením, bastion je zastřešen jehlanem. Chodba v 1. patře má valenou klenbu s lunetami. Sál v 1. patře má strop zdoben štukovým rokokovým ornamentem. Jedna místnost 1. patra má štukové zrcadlo s profilovanou římsou.

³⁰ „...vystavěl mincovnu v Rýmařově podle pověsti na místě nynějšího děkanství, z níž dosud se zachovala mohutná věž, jaká bývá na hradech a zámcích“ viz Pinkava, V. c. d., s. 256.

³¹ *Der politische Bezirk Römerstadt*. Römerstadt 1885, s. 105.

³² Pinkava, V. c. d., s. 270.

V průběhu 20. století na objektu probíhaly pouze stavební úpravy menšího rozsahu, při nichž byla opravena střecha, která byla překryta eternitovými šablonami a pravděpodobně byla opravena fasáda. Stavebně technický stav objektu vyžaduje provedení jeho celkové obnovy. V letech 2010-2011 proběhla částečná výměna špaletových oken a byla projekčně připravena obnova střešního pláště a sanace střešního pláště věže.

1693 (originál)

Přemalba dle originálu

Stávající stav

Radnice

nám. Míru č. 1, parc.čís.:1, stav., k.ú.: Rýmařov
zapsáno pod rejstř. č. 18833 / 8 – 161 v ÚSKP ČR

1693

Přemalba dle vzoru z roku 1693

Výřez veduty z roku 1850 (MMR)

Pohled od západu, 20. – 30. léta 20. st.

Východní průčelí radnice v roce 1940 (MMR)

70. – 80. léta 20. století (MMR)

Současný stav

Objekt radnice je nečleněná kubická, jednoduše modelovaná hmota, výškově dominovaná pouze nárožní severozápadní věží. Na konci 17. století byla radnice rozčleněna osově umístěným severním dvouramenným schodištěm se středním převýšeným vstupním článkem a přístavky masných krámů na západní straně, z nichž zbyl ještě do 40. let 20. století víceboký přístavek na severozápadním nároží věže.

Objekt je čtyřpodlažní se třemi nadzemními podlažími, má dodatečně zbudované podzemí, celé přízemí vyjma jedné místnosti je zaklenuto historickými konstrukcemi. Přízemí má obdobně jako jednotlivá patra přehlednou dispozici, vymezenou obvodovými zdmi a dělenou podélnými zdmi příčnými s ústřední halou, s bočně přisazeným dvouramenným schodištěm. Hlavní vstup do objektu je v souladu s nejstaršími historickými principy ze severu. Dispozice přízemí a pater se od sebe liší pouze v detailech, základní konstrukce jsou však identické.

Hlavními a podélnými zdmi je objekt členěn v přízemí i v patrech na příčný trojtrakt, pouze v jižní části je přepažen dodatečně zbudovanými zdmi. Trojtraktové členění je vázáno na nejstarší etapu výstavby objektu v podobě obvodově uzavřeného obdélníku s budovami přisazenými ke zdem na západní a východní straně. Objekt dnes nemá žádný vjezdní otvor, ovšem dle historických vyobrazení jej můžeme předpokládat původně na severní straně.³³

Interiér objektu začíná halou v přízemí, jež vznikla předdělením původního vnitřního dvorku. Zabudování schodiště do prostoru této starší, již halově upravené místnosti, vytvořilo nevhodnou asymetričnost vstupu vůči ose prostoru. Při poměrně malých prostorových rozdílech místností se nejvíce výrazný odstup mezi místnostmi reprezentativními, sálovými a prostory podružnými. Původní sál v západní části objektu je rozdělen mladší barokní příčnou zdí, takže ztratil svůj původní prostorový vjem.³⁴

Stavebně historický vývoj radnice:

Gotická fáze

Vznik objektu lze zařadit pravděpodobně do 2. ¼ 15. století (před rokem 1441). V první fázi byla vybudována hranolová věž a na ní navazující okružní hradba, uzavírající obdélný prostor, dále byly zbudovány základové sokly dvou budov ležících v severovýchodním a jihovýchodním koutě opevněného území. V druhé fázi byly na tyto sokly posazeny pravděpodobně dřevěné srubové nebo hrázděné konstrukce. Tento fázový

³³ SÚRPMO Brno: *SHP Radnice v Rýmařově*, Olomouc 1983, s. 7.

³⁴ SÚRPMO Brno: c.d., s. 8.

systém výstavby s přednostní výstavbou hradby a následující výstavbou věže při ní je znám z výstavby hradů, prováděné v době ohrožení nepřitelem. Nelze vyloučit, že k výstavbě věže došlo v souvislosti s husitským ohrožením území a města.³⁵

V další etapě v $\frac{3}{4}$ 15. století došlo k dostavbě objektu, související pravděpodobně s jeho převzetím do správy obce a s dobrou ekonomickou situací, vázanou na rozvoj důlní činnosti. Pravděpodobně byla dobudována východní část zástavby, čímž získal dvorek ucelený tvar pásového obdélníku. Stávající rohové objekty byly přebudovány a dřevěné konstrukce byly nahrazeny kamenným a smíšeným zdivem s cihlami.³⁶

Před třetí etapou výstavby radnice koncem 15. století byly vzhledem k uzavřenosti dispozice a nemožnosti rozšíření objektů mimo ohradní zeď hledány podmínky intenzivního vývoje místo vývoje extenzivního. Nezastavěna zůstávala jižní strana při ohradní zdi, kde tento prostor blokovala studna. K výstavbě byla proto využita jen polovina volné plochy. Starší západní zeď byla zbořena na jejím místě vznikla protažením dlouhá místnost, později opticky rozdělená na dvě části velkým klenebním pasem. Pravděpodobně v této stavební etapě vznikla na severní straně objektu průjezdní věž, z níž se dodnes zachovalo zdivo v úrovni suterénu. Později byla věž využita při výstavbě renesančního schodiště.³⁷

Renesanční fáze

Čtvrtá stavební etapa výstavby radnice, související pravděpodobně s výrazným ekonomickým rozvojem dolů, zapadá do 2. $\frac{1}{4}$ 16. století.

Dosud plochostropý sálový prostor byl zaklenut mohutnou valenou klenbou s osmi vysokými lunetami. Ve východním objektu byla zřízena černá kuchyně, rozdělená pasem na dvě části – východní přípravní a západní komínovou s doposud zachovanou stoupající klenbou pro odvod spalin. Pravděpodobně teprve v tomto období byla radnice zvýšena nástavbou zdí nad západním objektem, čímž byly vytvořeny nové místnosti. Z renesanční etapy radnice dochovala pouze polovina původní klenby v sálu, druhá část byla bohužel odbourána při barokních úpravách.³⁸

Pátá etapa výstavby radnice ze $\frac{3}{4}$ 16. století souvisela se dvěma po sobě následujícími požáry města a radnice v letech 1559 a 1561. V té době došlo zřejmě ke zvýšení veškeré zástavby východní části objektu na úroveň I. patra. Dá se předpokládat, že v této době, ne-li již v předešlé etapě, bylo vybudováno vnější schodiště, osově se přimykajícího k starší průjezdní věži. V jedné z těchto dvou renesančních etap byl pod

³⁵ SÚRPMO Brno: c.d., s. 87 - 88.

³⁶ SÚRPMO Brno: c.d., s. 88.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ SÚRPMO Brno: *SHP Radnice v Rýmařově*, Olomouc 1983, s. 89.

dvorem vyhlouben sklep, který byl valeně zaklenut a přístupný padacími dveřmi při severní zdi radnice.³⁹

Renesanční podoba radnice se zachovala po celé 16. století. Reprezentativní severní strana byla promodelována dvouramenným schodištěm. K severu a jihu byly dobudovány patrové objekty se zdobnými renesančními štíty a v nároží čněla doposud gotická hmota věže bez dnešní osmihranné nástavby. V přízemních zdech radnice zůstaly zřejmě zachovány původní střílnové otvory nebo malá okýnka. V prvním patře byla již široce rozevřena velká okna s profilovanými ostěními.⁴⁰

Šestá etapa probíhala v druhé polovině 17. století a souvisela pravděpodobně se zaznamenaným pádem střešního „knoflíku“ v roce 1650, nuceným odbouráním střechy věže pro její zchátralost v roce 1654 a požárem města v roce 1668. V listinách jsou doloženy výstavba horní osmihranné části radniční věže v roce 1669, zbudování nové střechy věže v roce 1665, umístění desíti prodejních krámků pro řezníky v roce 1666 a nová přestavba po požáru v letech 1668 – 1669.⁴¹

Barokní fáze

Sedmá etapa výstavby radnice souvisí s požárem v roce 1765. Obnova radnice je datována lety 1765 – 1772. Při tomto požáru byla zřejmě interiérová podstata radnice porušena mnohem více, než při požárech předešlých. Rozsah nových kleneb je podstatně větší. Zřejmě právě po požáru byla radnice zvýšena o 2. patro a do přízemí byla zabudována celá řada nových českých a pruských kleneb do pasů, sál byl rozdělen novou mohutnou zdí a jeho jižní polovina klenby byla odbourána. V 1. patře byla zrušena starší renesanční soustava v jihozápadním koutě a zbudovány nové příčné zdi, zřízena spojovací chodba a zvýšeny obvodové zdi 2. patra.⁴²

Pozdně barokní a empírová fáze

Osmá etapa stavebního vývoje souvisí s požárem města a radnice v roce 1790.

V roce 1793 došlo k odbourání masných krámků při severní straně radnice. V interiéru byly zbudovány nové klenby v přízemí a v prostorách bývalého dvora, jenž byl zmenšen vestavbou nového vnitřního schodiště, které nahradilo odbourané schodiště vnější a bylo protaženo i do 2. patra a do podkrovní.⁴³

Devátá etapa zahrnovala opravu radniční věže v roce 1808, úpravu a zvýšení radnice v roce 1844 a úpravy pro účely soudu. Empírové až pozdněempírové stavební akce jsou

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ Tamtéž, s. 90.

⁴¹ Tamtéž.

⁴² Tamtéž.

⁴³ SÚRPMO Brno: c.d., s. 91.

zaznamenatele v přízemí ve výstavbě spojovacího schodiště do sklepa, v zabudování několika plochých segmentových a stlačených oválných kleneb, zbudování řady komínových těles a důsledném zpracování nových dveřních a okenních výplní i v nové úpravě vstupu do radnice.⁴⁴

20. století

Ve 40. letech byl ubourán poslední přístavek radnice u paty její věže. Posledními stavebními úpravami prošla radnice v rozmezí let 1992 -1993, kdy proběhla generální rekonstrukce objektu a pro následující období nebylo počítáno s nutností závažnějších stavebních úprav. Vzhledem k tomu, že se břídlíce na střeše začala rozpadat a začalo zatékat do střechy, bylo nutné nachystat sanaci střešního pláště, ke které bylo využito dotací z programu regenerace v roce 2012. V následujícím období bude pokračovat obnova střešní krytiny, opraven bude ciferník věžních hodin a následovat bude oprava a nátěr fasády.

Bývalý hotel Mír

č.p. 205, nám. Míru 30, parc. č. 701 k.ú. Rýmařov
(v roce 2009 bylo zrušeno prohlášení, kulturní památkou byl od roku 2007)

⁴⁴ Tamtéž.

Na základě žádosti vlastníka nemovitosti, bylo zrušeno prohlášení objektu kulturní památkou. Přesto se jedná o jeden z nejhodnotnějších prvků zástavby historického jádra města. Představuje významné architektonicko – urbanistické hodnoty. Současnou fasádu ve stylu secese a Art deco získal objekt při přestavbě ve 20. letech 20. století. V interiéru se dochovala řada hodnotných architektonických prvků. Specifický je i obdélný půdorys objektu s vnitřním dvorem, který po obvodu obepíná systém prosklených dřevěných a zděných ochozů. Objekt má dochovaný původní průjezd z náměstí Míru, klenutý valenou klenbou, pod nejstarší částí jsou dochovány renesanční sklepy. V zájmu bližšího poznání stavební historie objektu doporučujeme provedení stavebně historického průzkumu.

**Přemalba veduty podle vzoru z roku 1693, neznámý autor (MMR),
zástavba na místě bývalého hotelu Mír**

Mapa Janovického panství z r. 1747 (MMR)

Indikační skica stab. katastru z roku 1830

Objekt na výřezu veduty z roku 1850

Plán města z počátku 20. století

Přelom 19. a 20. století (Soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Přelom 19. a 20. století (Soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

20. léta 20. století (Soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Dvorní trak bývalého hotelu Mír

Socha Panny Marie

nám. Míru, parc.čís.: 2/1, ost.pl., k.ú.: Rýmařov
zapsáno v ÚSKP ČR por rejstř. č. 33951 / 8 - 160

Na horním konci náměstí Míru v Rýmařově je osazena na monumentálním vysokém kamenném podstavci s kaplí ve spodní části socha Panny Marie Vítězné, dílo sochaře Františka Ferdinanda Leblase z roku 1683. Svou výškou dosahuje zhruba 7m. Socha i podstavec jsou zhotoveny z jemnozrnného maletínského pískovce s železitými žílami a peckami. Celek je osazený na jeden obvodový stupeň čtvercového půdorysu, zarovnaný navýšeným terénem, na který dosedá odstupňovaná trnož, sesazená z několika kamenných článků. Na všech stranách nástavce jsou velké plastické kartuše, komponované z rozvilin listů akantu a volutových spirál, plastická modelace horních částí kartuší je plynule rozvinuta do plochy pod římsou. Kartuše obsahují latinské nápisy s chronogramy, datací a jmény donátorů. Socha Panny Marie je v nadživotní velikosti, stojí na pŕlměsíci, má spirálově natočené tělo se sepjatýma rukama, podepřené dlouhými sklady splývající drapérie, s hvězdíkovým nimbem kolem hlavy. V karuši je nápis: *“ex Voto Virginii Libatae protVte La Dominii ponebat ill ma na dva MARIA ELISABETHA COMADIET RICHSTEIN”*. Dále nápis: *„apestf fametbell Virgo Deigeni triXis nobis VbitVte Laris patrona 1683“*.

Plastika byla naposledy restaurována v roce 1993, avšak špatný stav kamene si vyžádal celkové restaurátorské ošetření v roce 2011. Nutná byla revize uvolněných vysprávek, obnova konzervace a hydrofobizace kamene, sejmutí nepříznivě působících

usazenin a vytmelení nových defektů a modelačně byly doplněny chybějící části a opraveny kovové prvky – svatozář a křídla ďábla, byly očištěny, opatřeny nátěrem a pozlaceny, mříže byly po očištění opatřeny matným nátěrem grafitovou barvou.

Socha sv. Jana Nepomuckého

nám. Míru, parc.čís.:2/1, ost.pl., k.ú.: Rýmařov
zapsáno v ÚSKP ČR pod rejstř. č. 23980 / 8-162

Na dolním konci náměstí Míru stojí na čtyřbokém podstavci, ukončeném římsou, socha sv. Jana Nepomuckého. Jedná se o volnou plastiku v nadživotní velikosti. Na přední straně podstavce je štukové zrcadlo s donačním nápisem a chronogramem 1736. Autorem je pravděpodobně sochař Sevrin Tischler. Materiálem je jemnozrný, okrově světle šedý druh mladějovického pískovce s železitými žilami.

V roce 1993 proběhla konzervace kamene, vnější očištění, domodelování chybějící levé ruky. Další restaurátorský zásah proběhl v roce 1999 a poslední v roce 2011, kdy došlo ke komplexnímu ošetření kamene, včetně revize předchozích zásahů a provedení nové zlacené svatozáře.

Socha Panny Marie Immaculaty v Rýmařově

Přemístěna od zámku v Janovicích k RK farnímu úřadu v Rýmařově, na ulici Horní
zapsáno v ÚSKP ČR por rejstř. č. 42153 / 8 – 93/3

Socha Panny Marie Immaculaty v životní velikosti, na nízkém podstavci, stála v parku před východním křídlem Janovického zámku až do roku 2001. Po té byla deponována v jeho interiéru a v roce 2010 byla v rámci rekonstrukce ulice Horní osazena v centru města Rýmařova před farní budovou. Socha i podstavec jsou zhotoveny ze středně zrnitého mušličkovitého vápence. Na přední straně podstavce je umístěna kartuš, provedená jako nízký reliéf, s latinským nápisem „Regina pacis / ora / pro nobis“, na levé straně je rodový znak s nečitelnou modelací. Na pravé straně je umístěn znak majitelů zámku Harrachů a na zadní straně kartuš s latinským letopočtem a signaturou, v podobě „A.D. / M C M / XL“ (anno domini 1940). Panna Maria Immaculata stojí na plintu ve formě polokoule s plasticky provedeným hadem esovitě stočeným u nohou figury, stojící na srpku měsíce. Socha stojí ve výrazném kontrastu, má bohatě řasený svrchní plášť, ovinutý kolem pravé ruky.

V roce 2010 proběhl komplexní restaurátorský zásah, prováděný v ateliéru L. Werkmanna, byl zaměřen na konsolidaci kamene a modelačně doplněn o chybějící části, především ruce, část pláště, části erbu. Dále byly vytmeleny všechny defekty a bylo provedeno zpevnění organokřemičitými prostředky.

6. 2. Významné kulturní památky na území města mimo MPZ**Filiální kostel Navštívení P. Marie a socha Panny Marie Immaculaty**

V lípkách, parc.č. : 1287, stav., k.ú.. Rýmařov
zapsáno v ÚSKP ČR pod rejstř. č. 18961 / 8 - 165

Kostel vystavěný v roce 1711 stavitelem Bedřichem Hässlerem, představuje významný doklad hodnotné barokní architektury. Jedná se o orientovanou centrální stavbu oválného půdorysu, zaklenutou do čtyřech středních sloupů. Na obvodu přízemí se nachází ochoz, pod ním mělké, do lodi půlkruhovou arkádou otevřené výklenky kaplí, věnčící vnitřní stěnu pláště stavby. Plocha válce je nad ochozem pokryta cyklem osmi obdélníkových obrazů ze života Ježíše Krista. Na stropě kompozice oslavy P. Marie a scény ze života světců, fresco. Zastřešeno jehlanem, ve vrcholu vysoká štíhlá jehlancová vížka, krytina břidlicová. Sloupy jsou z růžového mramoru.

Malby v kostele provedl z převážné části F. Naboth v roce 1714, pouze freska s námětem Oslavy P. Marie je o rok mladším dílem Jana Kryštofa Handkeho, které byly na konci 20. století zrestaurovány. V rámci těchto prací bylo provedeno statické stažení objektu. Pro následující období je nachystána obnova fasády, která z části započala už v roce 2011, restaurováním reliéfního portálu hlavního vstupu.

Před kostelem se nalézá **socha Panny Marie Immaculaty** (parc.čís.1286, ost.pl., zapsáno v ÚSNK ČR pod rejstř. č. 34065 / 8 - 95), která sem byla přemístěna z Edrovic v roce 1981. Jedná se o pískovcovou plastiku na čtyřbokém segmentově završeném podstavci zdobeném kartuší s chronogramem, který datuje sochu rokem 1774. Na podnoží je mariánský monogram se jménem F. Schwadler. V roce 1914 renovoval Franz Tschöp sochu a v roce 2008 provedl Mgr. Ladislav Werkmann konsolidaci poškozených částí kamene, injektáž trhlin a domodelování chybějících částí, kromě svatozáře a atributu.

Zámek v Janovicích u Rýmařova s areálem

Zámecká ulice č.p. 10, parc.č.: 1, 8, 10, 224 stav., 2/1, 3, 4, 6, 11, 12, 13, 223, 225/1, 2, 3, ost. pl. v k.ú.. Janovice
zapsáno v ÚSKP ČR pod rejstř. č. 42153 / 8 – 93

Komplex Janovického zámku představuje v jádru renesanční dvoukřídlou stavbu, nepravidelného půdorysu, s věžemi, zbudovanou na místě tvrze z 15. století. V roce 1663 upravil italský stavitel A. Cannevala zámek do barokní podoby. Přístavba severního a západního křídla byla dokončena za hraběte Ferdinanda Bonaventury Harracha v roce 1757 stavitelem G. Weisserem, další úpravy proběhly v průběhu druhé poloviny 19. století.

Součástí objektu je i zámecká kaple. Na vnější fasádě se dochovalo několik pískovcových aliančních znaků.

Kolem se rozkládá přírodně krajinářský park založený v 19. století, s rozlohou cca 5,65 ha, v nadm. výšce 650 m, ve kterém se nachází několik hospodářsko - provozních historických budov. Tyto objekty jsou od zámeckého komplexu odděleny kovovým plotem, na cihelné podezdívce. V těsném sousedství stojí věžovitá vrátnice. Nedílnou součástí areálu je ohradní zeď se souborem bran. Zámek i většina areálu vzhledem k nedořešeným restitučním nárokům chátrá. Prováděna je pouze minimální údržba, řešící především odstraňování havarijních stavů. V roce 2012 se podařilo zrekonstruovat kovové oplocení spolu s vrátnicí, barokní bránu a vyspravit střechu a fasádu východního křídla. Tato část slouží jako obřadní síň města. V roce 2012 se zde také podařilo uspořádat několik kulturních akcí.

Vzhledem k havarijnímu stavu objektu, je nezbytné zajistit co nejdříve provedení jeho komplexní stavební obnovy, především střechy a stropních a podlahových konstrukcí. Do té doby je nutné zabezpečit provádění alespoň údržby dešťových okapů a svodů, lokální opravy střechy, zasklívání oken a v parku provádění zdravotních ořezů zeleně.

6. 3. struktura městské zástavby

A/ Historická zástavba

Hlavními reprezentanty tohoto typu zástavby jsou především objekty zapsané v Ústředním seznamu kulturních památek České republiky. Památkové hodnoty těchto objektů jsou spolu s jejich historickým vývojem popsány v předešlé kapitole.

Kromě těchto objektů se v rámci zástavby MPZ nachází celá řada budov, které sice nejsou zapsány v ÚSKP ČR, ale mají určitou historickou hodnotu samy o sobě, nebo alespoň vhodně doplňují charakter historické zástavby.

K této skupině náleží většina zástavby náměstí Míru, vyjma několika novostaveb provedených v rozmezí 50. – 70. let. Konkrétně jde o dům **č.p. 191**, který byl původně součástí fronty domů, v 60. letech však by upraven na solitérní stavbu a v 90. letech doplněn přízemním objektem lékárny. Na severní straně náměstí jde o dům **č.p. 199** s historickým jádrem, ale s naprosto přeřešenou fasádou v 60. letech, dům **č.p. 200**, dům s dochovanou historizující fasádou z konce 19. století **č.p. 201** a dům **č.p. 203**. Na východní straně náměstí se nalézá pohledově exponovaný nárožní dům s věžicí **č.p. 214**, dům **č.p. 215**, dům **č.p. 216** s dochovanou štukatérskou výzdobou fasády, dům **č.p. 218** a budova městského muzea **č.p. 219**. V jihovýchodní uliční spojnici reprezentují historickou zástavbu domy **č.p. 221 a 222**. Domy na jižní straně nám. Míru byly významně přestavěny a jejich původní vzhled byl do značné míry setřen novodobými úpravami. V této frontě domů si původní členění fasády dochoval v podstatě pouze dvoupatrový dům **č.p. 225**. Významným dokladem starších vývojových etap zástavby města je pak dům **č.p. 223**, jenž si v interiéru uchovává výraznou stopu mázhausové dispozice a řadu hodnotných klenebních konstrukcí v 1. PP a 1. NP.

Za historickou zástavbu ulice Radniční lze označit pouze dva modernistické domy z meziválečného období **č.p. 6 a 7**. K zástavbě pocházející z meziválečného období lze přiřadit i bývalý dům Eduarda Schrotta **č.p. 548** z roku 1929 na Husově ulici a dvoupatrový dům **č.p. 200** na Školním náměstí, který si rovněž uchoval původní okenní výplně, členění fasády a obchodní parter z umělého kamene. Ke kvalitní meziválečné architektuře ulice Národní, která utváří historickou zástavbu, je nesporně nutno přiřadit i dům bývalé lékárny **č.p. 176** a protější dům **č.p. 376**, oba s převážně zachovanými dělenými okenními výplněmi.

Dům č.p. 376 a bývalá lékárna č.p. 176

Objekt staré školy prošel řadou nevhodných stavebních úprav, které absolutně potlačily jeho původní architektonický výraz

Dům č.p. 197

K objektům, které významným způsobem dotváří prostředí kulturních památek patří i sousední objekt domu **č.p. 197** s prosklenou představenou zasklenou verandou, který je typickým příkladem místní předválečné zástavby se stopami starších stavebních etap.

Významným prvkem historické zástavby je i řada budov na třídě Hrdinů a nároží Husovy ul. (**č.p. 35, 414 a 39**), které si i přes řadu novodobých úprav zachovávaly hmotu, půdorys a v některých případech i původní okenní výplně. Pohledově nejexponovanější dům č.p 35 si navíc zachoval původní kamenný portál s autentickými dřevěnými dveřmi.

Nároží tř. Hrdinů a ul. Husitské na přelomu 19. a 20. století (MMR) a současný stav

Dům č.p. 223 s částečně dochovanou mázhausovou dispozicí Dům č.p. 201

B/ Novostavby a rušivé objekty v rámci MPZ

V desetiletích, která následovala po druhé světové válce, došlo k zásadním zásahům do zástavby města, především k demolicím jednotlivých historických budov, ale i celých bloků. Typizované objekty, které následně vznikaly na jejich místě, byly zpravidla bez jakýchkoliv architektonických kvalit. Vývoj a okolnosti těchto zásahů byly popsány již v předešlých kapitolách. I po roce 1989 došlo k několika demolicím a novým stavebním počínům, které ke škodě Rýmařova nevybočily ze zaběhlých principů předešlých desetiletí. Následující plán jasně ilustruje, kde byly provedeny nejrazantnější zásahy, a které objekty představují významné rušivé prvky.

6. 4. Proluky v rámci MPZ určené k dostavbě

V rámci schváleného Územního plánu regulace centrální městské zóny Rýmařov z roku 1998 byly na území MPZ Rýmařov vytipovány stavební proluky určené k dostavbě. Jedná se především o volné parcely po levé straně ulice Husovy číslo 36 – 40 a dvorní části parcel domů na náměstí Míru, které se rozkládají na protější pravé straně ulice (parc. č. 3 - 11, 15, 16 a 17/1,2). K dostavbě je v programu regulace navržena i další proluka na ulici Husově parc. č. 61 -65, 68 a 69. Další dostavby jsou navrženy v prostoru ulice Horní na parcelách č. 713, 714, 721 a 780 a proluka naproti kostela sv. Michaela na parcelách 694 a 695, prázdná parcela č. 672 a část parcely 687 na ulici Jungmanově. Dostavěny mají být i parcely č. 30 a 31 na ulici Pivovarské.

Po řádném prostudování historických mapových podkladů a dalších archivních pramenů, včetně historické fotodokumentace (Indikační skicy z roku 1830 a katastrální mapy ze 30. let 20. století), bude bohužel nutno vyvolat požadavek na změnu dosud schválené územně plánovací dokumentace, neboť navrhovaná půdorysná kompozice některých dostaveb je v rozporu s půdorysy původních objektů (ul. Pivovarská parc. č. 30 a 31) a v některých případech, zejména v prostoru ulice Husitské, plánuje zástavbu tam, kde nikdy v minulosti nebyla, nebo byla v mnohem menším rozsahu (parc. č. 61 – 65).

V ostatních navržených lokalitách je dostavba v zájmu rehabilitace zástavby městského jádra naopak žádoucí (Školní nám. parc. č. 694 – 695, Husova ul. Parc. č. 9, 36 – 40). Tyto nesrovnalosti byly korigovány v rámci Plánu zásad ochrany MPZ Rýmařov, zpracovaného NPÚ Ostrava v roce 2009 (mapový podklad je přílohou této dokumentace). Dalším důležitým podkladem bude Regulační plán, který je v současnosti v procesu zpracovávání.

Regulativy novostaveb v rámci MPZ:

- Při zástavbě proluk nevytvářet solitéry. Novou zástavbu provádět na původních stavebních parcelách, nejvýše dvoupatrovou se sedlovou nebo příbuznou střechou.
- Dodržet historickou uliční čáru a rámcově i hmotu původní zástavby.
- Odstraňovat drobné objekty – garáže, šopy, stánky a pod. Trafostanice, regulační stanice a jiná podobná zařízení umísťovat přímo do novostaveb, nestavět drobné stavby.
- Používat tradiční materiály (cihla, kámen, dřevo, železo, břidlice, nebo její eternitová imitace).
- Nepřípustné jsou netradiční novodobé materiály – okenní výplně v plastovém provedení, střešní krytina z PVC, nebo v asfaltovém šindelu a velkoformátová střešní okna.

- Oplocení řešit dřevěným nebo kovaným plotem mezi zděnými omítanými sloupky, nebo zídou

6. 5. Technický stav objektů v MPZ

Technický stav objektů nacházejících se v MPZ je velmi různorodý. Na současném stavu se významně podepsal vývoj posledních desetiletí. Řada objektů byla čistě utilitárně upravena pro potřeby různých provozoven, přičemž došlo k řadě necitlivých zásahů jednak do členění historických fasád, ale i k naprosté degradaci parteru zástavby náměstí Míru, kde se nedochoval ani jeden původní výkladec a téměř žádné původní okenní a dveřní výplně. Tyto byly nahrazovány nevhodnými typizovanými dřevěnými výrobky, či ocelohliníkovými výkladci a dveřmi. Fasádní omítky byly nevhodně barevně upravovány, často byly odstraňovány štukové prvky jako římsy, šambrány, nadokenní římsy atd. U řady objektů došlo k výměně v této lokalitě tradiční břidlicové nebo eternitové krytiny za nevhodnou krytinu hliníkovou, opatřenou nevhodnými barevnými odstíny, či za jiný netradiční materiál, jako tzv. bonský šindel nebo PVC imitaci břidlice SK1. V posledních letech došlo zejména v prostoru náměstí Míru k realizaci řady půdních vestaveb prosvětlených vikýři, jejichž tvar i hmotové měřítko je v porovnání s okolní zástavbou značně naddimenzován. Tímto došlo nejen k narušení hmoty objektů a strmých střešních rovin, ale zároveň i k častým technologickým problémům, které v kombinaci s náročnými klimatickými podmínkami této lokality vedou v konečném výsledku k degradaci stavebních konstrukcí předmětných budov. Památkové hodnoty většiny objektů snižují cementové omítky, zadržující vysoké procento vlhkosti v obvodových konstrukcích, které vlivem výše uvedených náročných klimatických podmínek způsobují jejich odmrzávání a značné poškozování, především soklových partií.

U řady historických objektů došlo k podstatným degradačním zásahům do původních dispozičních schémat interiérů, vybourání původních nosných konstrukcí (kleneb) i k odstranění řady hodnotných interiérových prvků – dlažba, štuková výzdoba, interiérové dveřní výplně a pod.

Regulativy:

Podrobnější regulativy pro obnovu jednotlivých objektů, jsou stanoveny ve výše již zmíněném plánu zásad ochrany MPZ, který stanovuje jejich konkrétní památkové hodnoty a specifické podmínky pro jejich stavební úpravy a obnovu.

6. 6. Veřejné komunikace a prostory

Dle historických fotografií si můžeme udělat přehled o původní podobě povrchů veřejných prostranství v první polovině 20. století. Pojízdné plochy byly kryty žulovou kostkou a kamenem, místy se uplatňovala dlažba štetová. Struktura dlažby na náměstí Míru, kde je povrch dělicí středové komunikace oddělen materiálově od zbytku povrchů náměstí, byla ustálena pravděpodobně počátkem 20. let 20. století, přičemž ještě počátkem století byla dlažba po celém náměstí jednotná.

Povrch nám. Míru ve 30. letech 20. století (MMR)

Centrální **náměstí Míru** je v současnosti využíváno jako veřejné pochůzí prostory a částečně jako parkovací prostory. Středová dělicí komunikace je asfaltová, pochůzí prostory jsou dlážděné čtvercovou betonovou dlažbou a parkovací prostory žulovou kostkou. Prstenec chodníku kolem radnice je dlážděn drobnou mozaikovou dlažbou. Asfaltový povrch mají všechny ostatní pojízdné komunikace včetně **ulice Radniční**, výjimku tvoří **Školní náměstí** dlážděné žulovou kostkou.

Povrch nám. Míru na přelomu 19. a 20. století (fotoarchív Jaroslava Hrubana)

Chodníky v rámci MPZ nemají jednotnou dlažbu, v horní části ulice Husovy nejsou dokonce vůbec provedeny. Po obou stranách ulice Radniční je chodník dlážděn drobnou žulovou kostkou, levá strana ulice v prostoru před domem č.p. 191 je vydlážděna zámkovou dlažbou. Chodníky v ulici **Jungmanově** jsou pokryty klasickou betonovou dlažbou čtvercového formátu, v ulici Národní se uplatňují chodníky s asfaltovým povrchem a kostkovou dlažbou, která pokračuje i v prostoru Školního náměstí.

Pozitivní jevem, který po celkovém zhodnocení stavu povrchů komunikací v rámci MPZ lze vyzdvihnout je fakt, že v několika postranních ulicích v okolí nám. Míru se dodnes

dochovala původní dlažba, nebo alespoň dlažba, která po materiálové stránce historické dlažbě odpovídá.

Celkově však lze konstatovat, že kvalita povrchů komunikací, zejména povrch centrálních prostor nám. Míru, Školního náměstí a ulice Radniční neodpovídá svou stávající úrovní významu těchto prostor ani estetickým hlediskům kladeným na povrchy komunikací v rámci MPZ. Proto byly zpracovány projekty na úpravu těchto veřejných prostor, které však vzhledem k nedostatku finančních prostředků zatím čekají na realizaci. Prozatím se podařilo předláždít ulici Horní.

Regulativy pro obnovu povrchů komunikací v rámci MPZ:

- preferovat zachování historických dlažeb
- v historickém jádru města nepřípouštět užívání netradiční betonové zámkové dlažby stávající asfaltové povrchy nahrazovat historickou dlažbou
- koncepčně řešit úpravy veřejných prostranství v rámci historického jádra

6. 7. Městský mobiliář

Většina městského mobiliáře je nevyhovující, zastaralá a značně různorodá. Postupně však na území celého města dochází k jeho nahrazování vhodnějším a typově jednotným mobiliářem. Tak tomu bylo například v rámci předláždění ulice Horní, při instalaci nových plakátovacích ploch a informačních tabulí. V následujících letech můžeme očekávat jisté zlepšení, kdy by mělo v rámci rekonstrukcí náměstí dojít k výměně a sjednocení mobiliáře.

Negativně působí přetrvávající rozšířenost vzdušných rozvodů vedení a nesjednocenost osvětlovacích těles veřejného osvětlení.

Na náměstí Míru se nachází jednotný mobiliář v podobě odpadkových košů a květináčů se dřevěným obkladem, co se týče veřejného osvětlení jsou po obvodu náměstí na fasádách upevněna kulatá světelná tělesa na kovové konzole, centrální část osvětlují stožárové dvoulampy. Mimo náměstí najdeme i staré bakelitové lampy v prostoru Jungmanovy ulice.

Osvětlovací tělesa po obvodu nám. Míru

Nové konstrukce veřejných plakátovacích ploch

Podél centrální komunikace se dodnes využívají stožárové dvoulampy ze 70. – 80. let. 20. století, které naprosto neodpovídají zbylému městskému mobiliáři ani obecným estetickým hlediskům. Po obvodu náměstí jsou osazeny jednoduché litinové lavičky s dřevěnými deskami. Osvětlení tř. Hrdinů zajišťují stožárové lampy. Mobiliář ulice Jungmanovy plně odpovídá úrovni zástavby, osvětlení zajišťují typizované bakelitové lampy.

Regulativy:

- sjednotit městský mobiliář, na jehož úroveň by měly být kladeny zvýšené estetické nároky a měl by být řešen komplexně pro celé území historického jádra

6. 8. Veřejná zeleň

Na území MPZ Rýmařov je veřejná zeleň, kromě parkových úprav v prostoru tzv. hrádku, tvořená většinou solitárními vzrostlými dřevinami, travnatými plochami a kontejnerovou zelení. V rámci předláždění hlavních ploch je navržena také revitalizace zeleně, která je vzhledem k jejímu stavu akutní. Pro úpravu veřejné zeleně, je nezbytné dodržení následných regulativů.

Regulativy:

- respektovat kvalitní vzrostlou zeleň, zejména dobře vyvinuté dřeviny domácího původu
- obnovit systém zeleně v historickém jádru, včetně náměstí Míru
- novou výsadbu situovat mimo zástavbu dle územního plánu a trasování inženýrských sítí
- dle současného zdravotního stavu provést obnovu formou výsadby kvalitních dřevin domácího původu (např. růstově příznivější kultivary lípy srdčité)
- provést vyhodnocení vitality a perspektivy stávajících dřevin v areálu města, dle tohoto pokračovat se zakládáním nových kompozičních prvků

Parkové úpravy v prostoru tzv. Hrádku

Celková revitalizace ulice Horní dokončená v roce 2010

Školní náměstí

Mírové náměstí

7. Cíle programu regenerace MPZ

Cíle programu regenerace MPZ na období let 2013 – 2017 je možno rozdělit do několika skupin, přičemž každá z těchto skupin je stejně důležitá a je bezpodmínečně nutné, věnovat jim stejné úsilí. Úspěšné naplnění jednotlivých bodů do konce roku 2017 vytvoří základ pro budoucí možné rozvíjení a navázání na ně, přičemž je reálné, nároky na obnovu historického jádra v dalších plánovacích obdobích 2018 – 2022 kvalitativně posunout a zvýšit.

1/ v první řadě je nanejvýš nutné, věnovat se rehabilitaci a odstraňování špatného technického stavu samotných nemovitých kulturních památek.

2/ postupně rehabilitovat ostatní historické objekty, které nejsou evidovány jako nemovité kulturní památky dle dochované historické fotodokumentace, obnovovat jejich architektonické členění doplňováním štukových prvků, navracet se k tradičním materiálům, eliminovat zásahy do střešní krajiny, prosazovat jejich zklidnění, odstraňovat rušivé prvky jako satelity, klimatizační jednotky, estetizovat informační označení atd.

3/ koncepčně upravovat veřejné prostory historického jádra města (zejména náměstí Míru a Školní náměstí), získat finanční prostředky na rekonstrukci náměstí Míru, Radniční ulice a přilehlých ulic. Provést kvalitní výběr městského mobiliáře a vhodně zvolit informační systém města (umístění i tvarosloví)

4/ snažit se získat finanční prostředky na obnovu objektů v rámci MPZ také z jiných finančních programů a dotací – z fondů Evropské unie či jiných, zřízení rozvojového fondu MPZ

5/ při obnovách objektů vycházet z plánu zásad ochrany MPZ, který určuje a jasně definuje památkové hodnoty jednotlivých budov v rámci MPZ

6/ seznamovat obyvatelstvo s hodnotami území, historií města a kvalitami místních kulturních památek, zvýrazňovat všechny specifické jevy a prvky v urbanismu i architektuře města

7/ udržení centrální funkce MPZ v rámci celého města

- rozšíření využití území MPZ pro centrální i celoměstské aktivity – zejména kulturně společenské a turistické

- usměrňovat využití jednotlivých objektů
- dodržování podílu obytné funkce v objektech na území MPZ

8/ realizovat dostavby vybraných proluk formou kvalitní architektury, zejména v prostoru ulice Husovy, s ohledem na historický vývoj daného území

8. Přehled konkrétních akcí programu regenerace

V následující kapitole jsou rámcově rozvrženy prioritní akce, které by měly být v letech 2013 – 2017 součástí programu regenerace MPZ. Vzhledem k tomu, že finanční možnosti vlastníků či správců kulturních památek nejsou v takovémto dlouhodobém horizontu přesně odhadnutelné, nastiňuje tato kapitola spíše harmonogram těchto akcí a je vodítkem pro přidělování finančních dotací. V návrhu je shrnut současný stav památek v MPZ a navrženy dílčí či komplexní akce jejich regenerace.

I. Farní kostel sv. Michala

Objekt je v dobrém stavebně technickém stavu. V minulých letech byla dokončena celková obnova fasády a pro následující období můžeme předpokládat pouze provádění nezbytných údržbových prací.

2008	Obnova fasády presbytáře a části severní lodi kostela	Příspěvek MK 400 000,- Kč
2009	Dokončení obnovy fasády kostela	Příspěvek MK 200 000,- Kč

II. Fara

Stavebně technický stav objektu vyžaduje provedení jeho celkové obnovy. Vzhledem k vysokým památkovým hodnotám tohoto objektu je před započítím přípravných projekčních prací nutno zadat vypracování stavebně-historického průzkumu, který by jednoznačně pojmenoval chráněné památkové hodnoty této stavby a nastavil postupy obnovy. V minulém období proběhla částečná výměna špaletových oken a byla projekčně připravena obnova střešního pláště a sanace střešního pláště věže.

2010	Proběhla výměna špaletových oken	Příspěvek MK 170 000,- Kč
2011	Pokračování výměny špaletových oken	Příspěvek MK 102 000,- Kč
2013	Dokončení výměny špaletových oken	
2014	Oprava havarijního stavu krovu věže a výměna krytiny	
2015	Rekonstrukce střechy	

2016	Sanace vlhkosti zdiva	
2017	Oprava fasády	

III. Radnice

V roce 1993 proběhla generální rekonstrukce objektu a pro následující období nebylo počítáno s nutností závažnějších stavebních úprav. Vzhledem k tomu, že se břídlíce na střeše začala rozpadat a do střechy začalo zatékat, bylo nutné nachystat sanaci střešního pláště, ke které bylo využito dotací z programu regenerace. V následujícím období bude pokračovat obnova střešní krytiny, opraven bude ciferník věžních hodin a následovat bude oprava a nátěr fasády.

2012	Obnova střechy	Příspěvek MK 400 000,-Kč
2013	Dokončení obnovy střechy a oprava hodin a fasády věže	
2014-2016	Obnova fasády	

IV. socha Panny Marie Vítězné

Socha je ve výborném stavu díky celkovému restaurátorskému zásahu, provedenému v roce 2011. Plastika sice byla restaurována v roce 1993, avšak špatný stav kamene si vyžádal celkové restaurátorské ošetření. Nutná byla revize uvolněných vysprávek, obnova konzervace a hydrofobizace kamene, sejmutí nepříznivě působících usazenin a vytmelení nových defektů a modelačně byly doplněny chybějící části a opraveny kovové prvky. Svatozář a křídla ďábla byly očištěny, opatřeny nátěrem a pozlaceny, mříže byly po očištění opatřeny matným nátěrem grafitovou barvou. Pro následující období bude pouze nezbytné zabezpečit pravidelné restaurátorské kontroly stavu předchozích zásahů. Dále bude nutné provádět ořez okolních stromů, či vysazení stromů nových tak, aby nestínily vrcholovou sochu Panny Marie.

2011	Restaurování	Příspěvek MK 50 000,- Kč
2013	Kontrola stavu kamene a revize předchozích restaurátorských zásahů	

V. socha sv. Jana Nepomuckého

Socha je ve výborném stavu, díky restaurátorským zásahům, které proběhly postupně od roku 1993 (konzervace kamene, vnější očištění, domodelování chybějící levé ruky). Další restaurátorský zásah proběhl v roce 1999 a poslední v roce 2011. Tento měl charakter komplexního ošetření kamene, včetně revize předchozích zásahů a provedení nové zlacené svatozáře. Pro následující období bude pouze nezbytné zabezpečit pravidelné restaurátorské prohlídky stavu předchozích zásahů.

2011	Proběhlo restaurování	Příspěvek MK 48 000,-Kč
2013	Kontrola stavu kamene a revize předchozích restaurátorských zásahů	

VI. Archeologická lokalita „Hrádek“

Před jakýmkoliv zásahy do této lokality je třeba provést průzkum stávajícího stavu a stupně dochovanosti archeologických nálezů v této lokalitě, shrnout současnou úroveň poznání a až teprve poté, určit regulativy pro její další rozvoj.

VII. Socha Panny Marie Immaculaty

Socha byla přemístěna od zámku v Janovicích, kde stála až do roku 2001 v parku před východním křídlem, po té byla deponována v jeho interiéru a v roce 2010 byla v rámci rekonstrukce ulice Horní v centru města Rýmařova osazena před farní budovu na ulici Horní. Instalaci předcházel komplexní restaurátorský zásah, prováděný v ateliéru L. Werkmanna. Restaurování spočívalo v konsolidaci kamene a v doplnění o chybějících částí (především ruce, část pláště, části erbu). Dále byly vytmeleny všechny defekty a bylo provedeno zpevnění organokřemičitými prostředky. Pro následující období bude pouze nezbytné zabezpečit pravidelné restaurátorské prohlídky stavu předchozích zásahů, vyžadující jen minimální finanční prostředky.

2013	Kontrola stavu kamene a revize předchozích restaurátorských zásahů
------	--

V následujícím období je v rámci programu regenerace žádoucí, soustředit se rovněž na obnovu, případně i rehabilitaci fasád historických objektů, kteréžto nejsou zapsány v ÚSKP ČR, ale přesto se významným způsobem podílejí na formování charakteru historické zástavby MPZ Rýmařov, Jde zejména o tyto objekty:

Domy nám. Míru 2 a 7, č.p. 215 a 214 – obnovit historické členění fasád vč. okenních a dveřních výplní

Dům nám. Míru 9, č.p. 222 – odstranit keramický obklad 1. NP a obnovit historickou podobu parteru objektu

Dům nám. Míru 11, č.p. 224 – obnovit historický vzhled fasády hlavního průčelí

Dům tř. Hrdinů 1, č.p. 212 – odstranit cementové omítky a alespoň částečně obnovit historické členění fasády

Dům Národní 2, č.p. 176 - odstranit cementové omítky a alespoň částečně obnovit historické členění fasády

Budova školy Školní nám. 1, č.p. 206 - odstranit cementové omítky a alespoň částečně obnovit historické členění fasády

Dům nám. Míru 9, č.p. 222

Domy nám. Míru 2 a 7, č.p. 215 a 214

9. Scénář postupu regenerace

Program je dlouhodobý, akce jsou navrženy v časovém horizontu 5 let. Termíny realizace jednotlivých akcí jsou stanoveny s ohledem na technickou proveditelnost a vzájemnou podmíněnost. Reálnost z hlediska zajištění finančních zdrojů bude prověřována a upřesňována průběžně. Případné zpomalení postupu regenerace proti stanoveným termínům je možné, avšak není ve větším rozsahu žádoucí.

9. 1. Základní opatření k zajištění programu regenerace

Pro zajištění vlastní realizace Programu je nutno řešit především následující opatření:

a/ organizační

- zajištění průběžné činnosti pracovní skupiny i aktualizace programu

b/ legislativní

- schválení vyhlášky k regeneraci MPZ

c/ finanční

- zřízení rozvojového fondu
- využívání všech forem podpor
- každoročně zařazovat prostředky na regeneraci do městského rozpočtu

9. 2. Pracovní skupina pro regeneraci

Pro zabezpečení programu regenerace městské památkové zóny je ustavena pracovní skupina, která se schází několikrát ročně, aby vybrala vhodné akce a schválila přerozdělení státní finanční podpory. Komise se skládá ze zástupce Krajského úřadu Moravskoslezského kraje, Národního památkového ústavu, příslušného výkonného orgánu památkové péče, zástupců rady města, zástupce majetkové správy města, odboru životního prostředí a dalších přizvaných odborníků (např. historik Mgr. Jiří Karel).

10. Závěr

Schválením Programu regenerace MPZ Rýmařov Městské zastupitelstvo s vědomím závažnosti přijatého dokumentu:

I. vyjadřuje

- své odhodlání realizovat a podporovat regeneraci MPZ Rýmařov
- svůj záměr koncepčního přístupu k regeneraci MPZ v souladu s celostátním programem „Program regenerace“ a se zájmy památkové péče

II. stanovuje

- koncepci regenerace v návaznosti na plánovaný rozvoj a funkce města
- konkrétní kroky regenerace MPZ
- priority v rozvojové činnosti centrální části města

III. vyzývá

- všechny občany města, zvláště pak majitele objektů v MPZ ke spolupráci při rozpracování a naplňování Programu
- všechny majitele, uživatele a správce objektů k aktivnímu přístupu k regeneraci MPZ

11. Seznam použitých pramenů a literatury

MMR, Fotoarchív.

Soukromý fotoarchív Jaroslava Hrubana.

MÚ Rýmařov, Stavební archív.

SOka Bruntál, ŘKFÚ Rýmařov, inv. č. 3 – nejstarší vyobrazení Rýmařova z r. 1693

ÚAZK Praha, č. 2662 - mapa stabilního katastru z r. 1836

MMR, Výřez z mapy Janovického panství z r. 1747.

MMR, Reprodukce nejstaršího vyobrazení Rýmařova od neznámého autora.

MMR, Vyobrazení Rýmařova od neznámého autora z r. 1850.

MMR, Katastrální mapa ze 30. let 20. století.

MMR, Půdorysný plán centrální části Rýmařova z počátku 20. století.

Augustinková L. – Rosová R. Nálezová zpráva „Kostel sv. Michala v Rýmařově, exteriér a podkroví. Ostrava 2006.

Berger, K. *Die Geschichte der Stadt Römerstadt*. Brno 1909.

Goš, V. – Karel, J. *Tvrz v Rýmařově*. AH, 17.

Hájek, V. Nálezová zpráva „Bývalý hotel Mír v Rýmařově“. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště Ostrava 2005.

Hájek, V.: Program regenerace městské památkové zóny Rýmařov 2008-2012. Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, listopad 2006.

Mezerová, L. *Seznam nemovitých kulturních památek okresu Bruntál*. Bruntál 2000.

Pinkava, V. *Unčovský a rýmařovský okres*. Vlastivěda moravská. Brno 1922

Springer, J. *Chronik von Römerstadt und Umgebung*. Rýmařov 1906.

Tutsch, F. *Die älteste Chronik Römerstads und ihr Verfasser*. XIV Jahresbericht Landesoberrealschule 1913/1914. Rýmařov 1914.

Vystrčilová, H. *Rýmařov*. Rýmařov 1999.

Der politische Bezirk Römerstadt. Rýmařov 1885.

Plán zásad ochrany MPZ Rýmařov, vypracovaný NPÚ ú.o.p. Ostrava v r. 2009.

SÚRPMO Brno. *SHP Radnice v Rýmařově*, Olomouc 1983.

Werkmann, L.: Závěrečná restaurátorská zpráva, Socha sv. Jana Nepomuckého v Rýmařově. Září 2011. Olomouc.

Werkmann, L.: Závěrečná restaurátorská zpráva, Socha Panny Marie Vtěsné v Rýmařově. Září 2011. Olomouc.

Werkmann, L.: Závěrečná restaurátorská zpráva, Socha Panny Marie v Rýmařově. Září 2011. Olomouc.

Werkmann, L.: Závěrečná restaurátorská zpráva, Socha Panny Marie Immaculaty v Rýmařově. říjen 2010. Olomouc.

Seznam zkratk:

AH – Archeologica Historica

MMR – Městské muzeum Rýmařov

SOkA – Státní okresní archiv

SHP – Stavebně historický průzkum

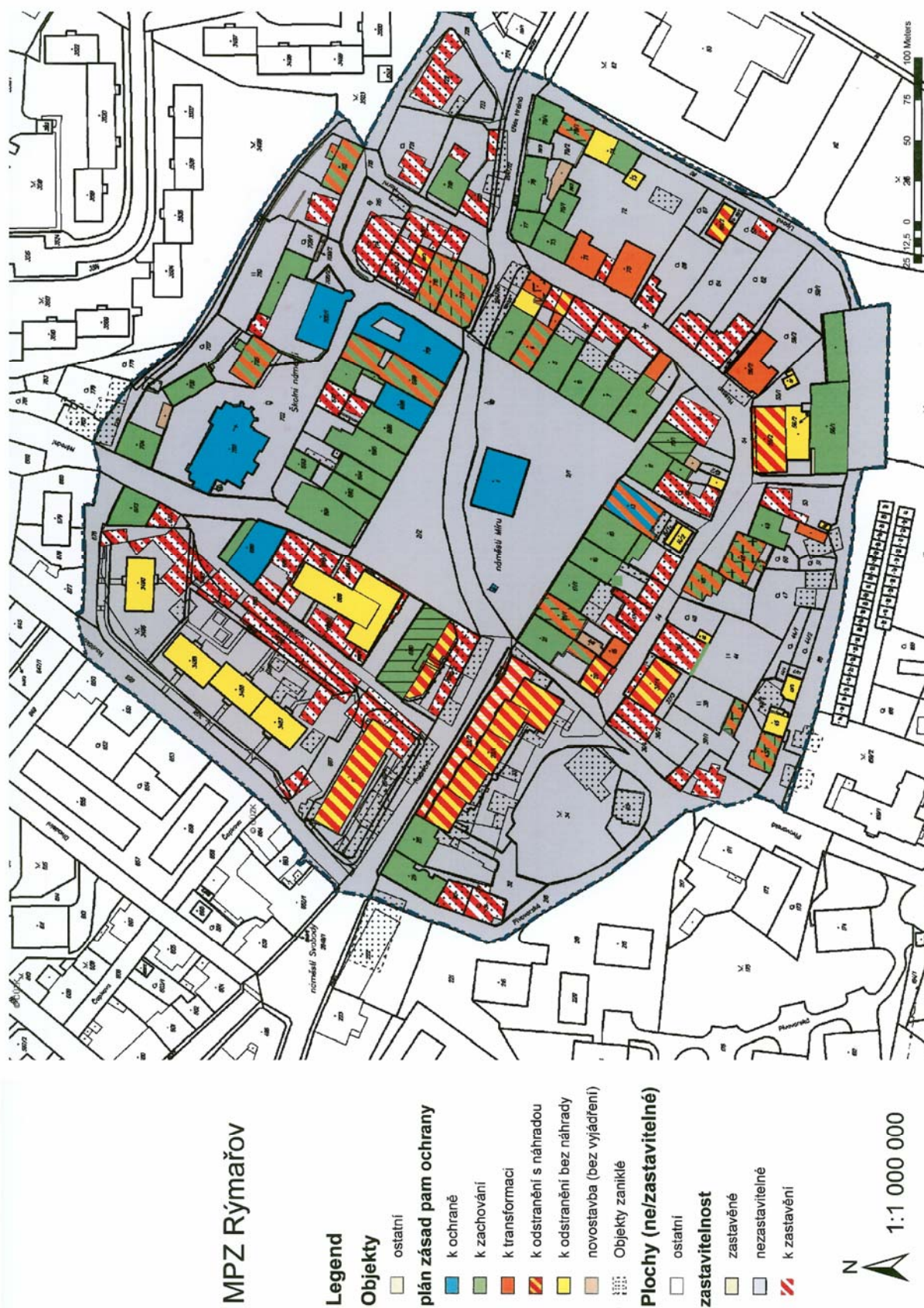
ŘKFÚ – římskokatolický farní úřad

MPZ – městská památková zóna

ÚAZK - Ústřední archiv zeměměřičství a katastru

ÚSKP ČR – Ústřední seznam kulturních památek České republiky

12. Přílohy

Plán zásad památkové ochrany MPZ Rýmařov vypracovaný NPÚ ú.o.p. Ostrava v roce 2009.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Historický vývoj Rýmařova.....	3
2. 1. Nejstarší období Rýmařova.....	2
2. 2. Historický vývoj v 16. a 17. století.....	4
2. 3. Historický vývoj v 18. a 19. století.....	6
2. 4. Historický vývoj ve 20. století.....	7
3. Architektonicko - urbanistický vývoj Rýmařova.....	8
3. 1. Vývoj do roku 1945.....	8
3. 2. Vývoj od roku 1945 do současnosti.....	21
4. Rozsah MPZ v sídelní struktuře města Rýmařova	36
5. Stavební vývoj MPZ v době minulé etapy programu regenerace v letech 2008 – 2012	36
6. Stávající zástavba v MPZ.....	38
6.1. Kulturní památky v rámci MPZ a jejich stavební vývoj.....	38
6. 2. Významné kulturní památky na území města mimo MPZ.....	62
6. 3. struktura městské zástavby.....	65
6. 4. Proluky v rámci MPZ určené k dostavbě	68
6. 5. Technický stav objektů v MPZ	69
6. 6. Veřejné komunikace a prostory	70
6. 7. Městský mobiliář	72
6. 8. Veřejná zeleň	74
7. Cíle programu regenerace MPZ	77
8. Přehled konkrétních akcí programu regenerace	79
9. Scénář postupu regenerace	83
9. 1. Základní opatření k zajištění programu regenerace	83
9. 2. Pracovní skupina pro regeneraci.....	83
10. Závěr.....	84
11. Seznam použitých pramenů a literatury.....	85
12. Přílohy	86